

Europa in de praktijk

Europa en Palestina

**Over het falen
een historische
dwaling te helpen
rechtzetten**

Nederlands Palestina Komitee, Ander Europa

Colofon

Deze brochure is een gezamenlijke uitgave van het Nederlands Palestina Komitee en het Comité Ander Europa. *Europa en Palestina* is het negende deel van *Europa in de Praktijk*, een serie van tien brochures met verschillende thema's over Europese politiek. Dit project wordt financieel gesteund door het Europafonds van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De eindverantwoordelijkheid voor de teksten van de brochures ligt bij het Comité Ander Europa. Achterin deze brochure vindt u meer informatie over het project en de organisaties.

TEKST: Robert Soeterik (MERA),
met een bijdrage van David Cronin

REDACTIE: Willem Bos

FOTO'S: Benji de Levie en
Robert Soeterik

KAARTEN: Jan de Jong en OCHA

TEKSTCORRECTIE: Lieke Peeters

LAYOUT: Fleur Heinze

DRUK: Flyeralarm Maastricht

OPLAGE: 5.000

VERSCIJNINGSDATUM:

najaar 2012

MEER INFORMATIE:

www.andereuropa.org

CONTACT:

info@andereuropa.org

Inhoud

4	INLEIDING
5	HISTORISCHE VERANTWOORDELIJKHEID
9	VERZET
10	VERDELINGSPLAN VAN DE VN
11	AL-NAKBA – DE CATASTROFE
16	CONSOLIDATIE
20	DE JUNIOORLOG EN RESOLUTIE 242
22	MEER DAN BEZETTING: KOLONISATIE!
24	PLO – DE STEM VAN DE PALESTIJNEN
28	DE INTIFADA
29	UITSLUITING VAN DE PLO
30	HET OSLOPROCES
33	EUROPA EN OSLO
40	ZIENDE BLIND?
41	MACHTSMIDDELEN
43	HET EU-ISRAEL ASSOCIATIEVERDRAG
44	HET WAAROM
45	DE EU IS MEDEPLICHTIG
47	EEN KENTERING IN DE OPSTELLING VAN DE EU?
49	CIVIL SOCIETY NEEMT HET VOORTOUW

Inleiding

Europa en Palestina

Over het falen een historische dwaling te helpen rechtzetten

Wanneer we spreken over 'het conflict tussen Israël en de Palestijnen' – een breed ingeburgerde maar misleidende formulering, omdat deze ten onrechte een symmetrie tussen de strijdende partijen suggereert – is het van groot belang waar we het verhaal beginnen. Menigeen begint bij 1967, het jaar waarin Israël de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza bezette. Israël moet volgens deze spreker een eind maken aan de bezetting, waarmee het tevens 'einde conflict' is. Anderen gaan verder terug in de tijd, tot 1948, het jaar van de stichting van de staat Israël. In dat geval komen ook het ontstaan van het (onopgeloste) 'Palestijnse vluchtelingenprobleem' – weer zo'n misleidende formulering – en de positie van de Palestijnen in Israël in beeld. Maar ook dan gaat het, niet alleen in tijd, nog maar om de helft van het verhaal.

We weten niet hoe 'het conflict' zal aflopen, wel weten we wanneer het is ontstaan. Dat was aan het eind van de negentiende eeuw, toen zionistische joden Palestina zijn gaan koloniseren. Die kolonisatie gaat tot op de dag van vandaag door. De inheemse bevolking – de Palestijnen – is in de loop van dit kolonisatieproces uit haar land verdreven, dan wel onder Israëlische bezetting komen te leven. Palestijnen hebben zich vanzelfsprekend niet bij deze situatie neergelegd en er zich met politieke en militaire middelen tegen verzet.

De rol van individuele Europese staten, later van de EU, is bij dit alles weinig verheffend geweest.

Het vertellen van het hele verhaal blijft van groot belang omdat pas dan de grote lijnen en de dynamiek van het conflict duidelijk worden. Dit vormt een eerste voorwaarde voor het formuleren van een meer perspectief biedend politiek alternatief.

Historische verantwoordelijkheid

Op Europa rust een zware verantwoordelijkheid voor het ontstaan en het voortduren van 'de kwestie Palestina'. Onder de kwestie Palestina wordt verstaan: de strijd van Palestijnen tegen zionistisch-joodse kolonisten, die stelselmatig toewerken naar het omvormen van Palestina naar een Joodse staat. Aan die omvorming worden tot op de dag van vandaag nieuwe dimensies toegevoegd en is gepaard gegaan met verdrijving, onderdrukking en marginalisering van de autochtone Palestijnse bevolking en de verwoesting van haar samenleving.

Aanvankelijk was het vooral de verantwoordelijkheid van Groot-Brittannië. Dan hebben we het over de periode van de Eerste Wereldoorlog, toen de machtsverhoudingen in het oostelijke deel van de Arabische Wereld, *al-Mashreq*, waartoe ook Palestina behoort, grondig zijn gewijzigd. Tot de Eerste Wereldoorlog maakte de Mashreq deel uit van het Turks-Osmaanse Rijk. In de loop van de negentiende eeuw was dit multinationale imperium sterk in verval geraakt. Dat heeft de deur opengezet voor politieke, militaire en economische penetratie door westerse imperialistische mogendheden. Zo kreeg Groot-Brittannië aan het eind van de negentiende eeuw Egypte – en daarmee het strategisch belangrijke Suezkanaal – in handen. Formeel bleef het gebied evenwel deel uitmaken van het Turks-Osmaanse Rijk. Aanvankelijk was Groot-Brittannië er namelijk niet op uit om dit rijk te ontmantelen, aangezien het fungeerde als een buffer tussen de groeiende Britse belangen in de regio enerzijds, en het in zuidelijke richting expanderende tsaristische Rusland anderzijds. Behalve over Egypte en het Suezkanaal was controle over de aangrenzende Mashreq voor Groot-Brittannië eveneens van groot strategisch belang. Dit bood immers een verbinding over land – tussen de Middellandse Zee en de Perzische Golf – met zijn belangrijkste kolonie Brits-Indië.

Deze politiek om het Turks-Osmaanse Rijk – zij het verzwakt – in stand te houden, is losgelaten nadat de Turks-Osmaanse sultan zich in de Eerste Wereldoorlog geschaard had aan de zijde van Duitsland en Oostenrijk-Hongarije, tegenover Groot-Brittannië, Frankrijk en Rusland, en in een later stadium gevolgd door de Verenigde Staten. Daarop werd de Mashreq door Britse en Franse troepen op de Turken veroverd. Dat deden zij met steun van Arabische opstandelingen onder leiding van prins Feisal, de zoon van de *Sharif* van Mekka, de bewaker van de voor moslims heilige plaatsen Mekka en Medina. In ruil daarvoor kregen zij onafhankelijkheid toegezegd. Echter, nog vóór de Eerste Wereldoorlog beëindigd was, bleken Londen en Parijs op basis van een geheim akkoord het veroverde gebied onder elkaar verdeeld

te hebben en is de toezegging aan de Arabieren over onafhankelijkheid niet nagekomen.

Zo kwamen in 1920 op de restanten van het Arabische deel van het Turks-Osmaanse Rijk een serie nieuwe staatkundige entiteiten, mandaatgebieden ofwel koloniën, tot stand die onder Brits gezag (Irak, Trans-Jordanië en Palestina) en Frans gezag (Syrië en Libanon) kwamen te staan.

Tot ontsteltenis van de Arabieren bleken de Britten tevens ingegaan te zijn op de avances van de Zionistische Beweging – die vóór de Eerste Wereldoorlog van de Turks-Osmaanse sultan en de Duitse keizer nul op rekest had gekregen – en in te stemmen met ‘de stichting in Palestina van een nationaal tehuis voor het Joodse volk’ (tekst: Balfour Declaration van 1917, vernoemd naar de toenmalige Britse minister van Buitenlandse Zaken, Lord Arthur Balfour). Dat ‘tehuis’ zou volgens de leiders van de Zionistische Beweging als een voorpost van het Westen in de regio en als een waakhond voor Britse belangen in de regio gaan fungeren. Aangezien de Zionistische Beweging in die jaren een aangelegenheid van Oost- en West-Europese joden was, moet dit argument geloofwaardig zijn geweest. Wat de zionistische leiders echter verzwegen, was dat zij niet zozeer uit waren op ‘de stichting in Palestina van een nationaal tehuis voor het Joodse volk’, maar op ‘het omvormen van’ Palestina in een Joodse staat.

Zionisme

Het politieke zionisme – te onderscheiden van het religieuze zionisme – is aan het eind van de negentiende eeuw opgekomen als een reactie en antwoord op opgeblaasd antisemitisme in Oost- en West-Europa. Theodor Herzl (1860-1904) wordt beschouwd als de grondlegger van het politieke zionisme (hierna zionisme).

Door politieke zionisten wordt antisemitisme gezien als een wezenskenmerk van niet-joodse samenlevingen. Joden konden van antisemitisme gevrijwaard blijven door uit die samenlevingen weg te trekken en elders in de wereld een staat voor joden te vestigen. Daarin verschilden zij hartgrondig van mening met joden die actief waren binnen liberale en socialistische of communistische emancipatiebewegingen, die antisemitisme zagen als een facet van een breder fenomeen – namelijk van discriminatie van en racisme jegens etnische of religieuze minderheden – dat in de samenlevingen zelf bestreden moest worden. Religieuze joden wezen de vorming van een staat voor joden door mensenhand af, aangezien het hier wachten is op de komst van de Messias.

Syrie: Palestijnse jongeren proberen tijdens de Nakba-herdenking op 15 mei bezet Palestina binnen te dringen.

Het idee om elders in de wereld een gebied te koloniseren om daar een staat te vestigen, paste geheel in de geest van de tijd. Het waren immers de hoogtijdagen van het Europese imperialisme. Daarbij richtten de plannen van de zionisten zich op Palestina dat 'een land zonder volk voor een volk zonder land' zou zijn. Maar Palestina was niet leeg en werd sinds mensenheugenis bewoond – de Romeinen duiden het gebied aan met Palestina, veel later zijn de bewoners Palestijnen genoemd. In de zionistische plannen was er in Palestina echter voor de Palestijnen geen plaats meer. Een lange reeks uitspraken van historische leiders van de Zionistische Beweging bevestigt dit. Om de vestiging in Palestina van een staat voor joden door te kunnen drukken, hadden de zionisten dan ook de steun van de imperialistische grootmachten van de dag nodig: Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk. Uiteindelijk bleek Groot-Brittannië, dat het gebied gedurende de Eerste Wereldoorlog in handen had gekregen, bereid die steun te verlenen.

In joodse kring vond het zionisme aanvankelijk weinig weerklank. Door religieuze joden werd het als een seculiere dwaling, door socialistische of communistische joden als een politieke dwaling afgewezen. De vervolging van joden in het nazi-rijk, uitmondend in de Holocaust, en de ontreding van vele joodse overlevenden na de nederlaag van het nazi-Duitsland, hebben de zionisten, die inmiddels een stevige basis in het Britse mandaatgebied Palestina hadden weten te verwerven, politiek de wind in de zeilen gegeven. De opdeling van Palestina in een 'Joodse staat' en een 'Arabische staat' door de VN in 1948, is daarvan een direct uitvloeisel geweest.

Voor de Palestijnen betekende de Britse instemming met de plannen van de Zionistische Beweging ten aanzien van Palestina een zware slag. Door in de preambule en in Artikel 2 van het Mandaatprotocol te stellen dat de Britse mandataris verantwoordelijk zou zijn voor het implementeren van wat eerder in de *Balfour Declaration* aan de Zionistische Beweging was toegezegd, gaf ook de door westerse staten gedomineerde Volkerenbond – dat bestond uit alle West-Europese staten, behalve het verslagen Duitsland – zijn zegen aan het zionistische project in Palestina.

In de praktijk betekende de alliantie tussen Londen en de Zionistische Beweging dat Groot-Brittannië de instroom van zionistische joden uit Oost- en West-Europa in het mandaatgebied Palestina toestond. Met de financiële middelen van zowel het internationaal opererende Joods Nationaal Fonds als van vermogende zionistische joden in Europa en de Verenigde Staten, kon in Palestina van grootgrondbezitters grond aangekocht worden die vervolgens

door joodse kolonisten werd bewerkt. Palestijnse pachters moesten daarbij het veld ruimen.

Maakten joodse kolonisten in 1919 met 66.000 personen al zo'n tien procent van de bevolking uit – vestiging in Palestina was vanaf eind negentiende eeuw in gang gezet – in 1929 was hun aantal ruim verdubbeld tot 156.000, zestien procent. Zeven jaar later was er opnieuw sprake van ruim een verdubbeling tot 370.000, 27 procent van de bevolking. De aankoop van grond hield met deze spectaculaire groei evenwel geen gelijke tred. Al met al zijn in deze periode de fundamenteën gelegd voor een parallelle naast de Palestijnse, exclusief joodse maatschappij, gebaseerd op segregatie.

Verzet

Palestijnse leiders, hoofdzakelijk mensen uit de stedelijke elite, die zich van meet af aan ten volle van de ernst van de zaak bewust waren, meenden lang dat zij langs de weg van overreding, in combinatie met druk in de vorm van non-coöperatie in het bestuur, de Britten ertoe konden bewegen hun opstelling ten aanzien van de activiteiten van de zionistische joden te wijzigen. Dat bleek een foute inschatting te zijn. Ook na de eerste bloedige confrontaties in de loop van de jaren twintig tussen zionistische joden en Palestijnen bleef het Britse beleid op hoofdpunten ongewijzigd. Geleidelijk aan groeide onder gewone Palestijnen dan ook het besef dat de Britten een even groot obstakel voor het verwezenlijken van de Arabische of Palestijnse aspiraties vormden als de zionistische joden. Beiden dienden bijgevolg bestreden te worden, en wel gewapenderhand. Op het platteland en in de sloppenwijken van de steden vormden zich guerrillagroepen van voornamelijk landloze boeren.

In een poging de zaak politiek te forceren, kondigden de Palestijnse leiders op 20 april 1936 een algemene staking voor onbeperkte duur af. Daaraan is breed gehoor gegeven. Uiteindelijk duurde de staking 176 dagen. Ook het gewapend verzet, dat zich inmiddels zowel tegen de joodse kolonisten als tegen de Britten richtte, nam die jaren in omvang toe.

De Britten hebben alles uit de kast gehaald om de opstand te breken: arrestatie, verbanning, executie en collectieve strafmaatregelen zoals het opblazen van woonhuizen. Ook werden doodseskaders ingezet – de zogeheten *Special Night Squads* – die leidinggevende Palestijnse nationalistenvormers liquideerden. Zionistisch-joodse strijders vochten aan de zijde van de Britten mee.

In de loop van de opstand die tot 1939 zou duren – waar rond 5000 Palestijnse doden vielen van wie 108 geëxecuteerd, 262 Britse doden en 300 doden onder joodse kolonisten – zag Londen zich genoodzaakt extra troepen naar Palestina te sturen. Dat kwam slecht uit, want de dreiging van een oorlog met nazi-Duitsland hing toen al in de lucht. In een poging het Palestijnse front enigszins te kalmeren, kondigden de Britten in 1939 aan de immigratie van joden drastisch aan banden te leggen en binnen tien jaar de vorming van de staat Palestina te zullen realiseren. Daarin zou de macht tussen de Palestijnen en de zionistische joden verdeeld worden, overeenkomstig hun aandeel in de bevolking.

Das leverde de Britten vervolgens de woede en de vijandschap van zionistische joden op. In reactie gingen joodse strijdgroepen, nadat de dreiging van nazi-Duitsland in het Midden-Oosten was afgewend, ook Britse doelen aanvallen. Zo kwamen de Britten tussen twee vuren te zitten. Twee jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog wierp Londen de handdoek in de ring en droeg Palestina over aan de nog maar pas gevormde Verenigde Naties.

Verdelingsplan van de VN

De Verenigde Naties – waarbinnen de Europese grootmachten als permanente leden van de Veiligheidsraad van meet af aan een centrale rol hebben gespeeld – presenteerden in november 1947 een Verdelingsplan, op basis waarvan het mandaatgebied Palestina zou worden opgedeeld in een te vormen Joodse, en een Arabische staat. Hoewel de joodse kolonisten de achterliggende jaren in aantal sterk waren toegenomen – tot 650.000 personen en nadien versterkt met ontheemde overlevenden van de Holocaust die, mede omdat westerse staten hun grenzen voor hen gesloten hielden, in de richting van Palestina werden gedirigeerd –, maakten zij in die dagen niet meer dan eenderde van de totale bevolking uit. Niettemin kregen zij in het kader van het Verdelingsplan 54 procent van het grondgebied van Palestina toegewezen. Hiervan hadden zij in de zeventig jaar daarvoor slechts zeven procent weten aan te kopen.

De Palestijnen weigerden op voorhand in te stemmen met een verdeling van hun land. De meerderheid van de zionistische joden ging echter wel akkoord, omdat zij daarin een verwezenlijking van op zijn minst een deel van hun agenda zagen. Das leverde een bitter geschil op tussen voor- en tegenstanders. De tegenstanders worden aangeduid met ‘revisionistische zionisten’ of kortweg: ‘revisionisten’. Zij maakten bovendien niet alleen

aanspraak op het gehele grondgebied van Palestina, maar ook op dat van Trans-Jordanië, dat in de Brits-Franse plannen aanvankelijk eveneens deel uitmaakte van het te vormen mandaatgebied Palestina.

Op 29 november 1947 is door de Algemene Vergadering van de VN bij meerderheid het zogeheten Verdelingsplan aangenomen, Resolutie 181. Van de Europese lidstaten stemden België, Denemarken, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Polen en Zweden voor het plan. Griekenland stemde tegen en Groot-Brittannië onthield zich van stemming uit vrees voor problemen met moslimonderdanen in Brits-Indië en elders. Het verslagen Duitsland en Italië waren toen nog niet in de VN opgenomen.

Al-Nakba – de Catastrofe

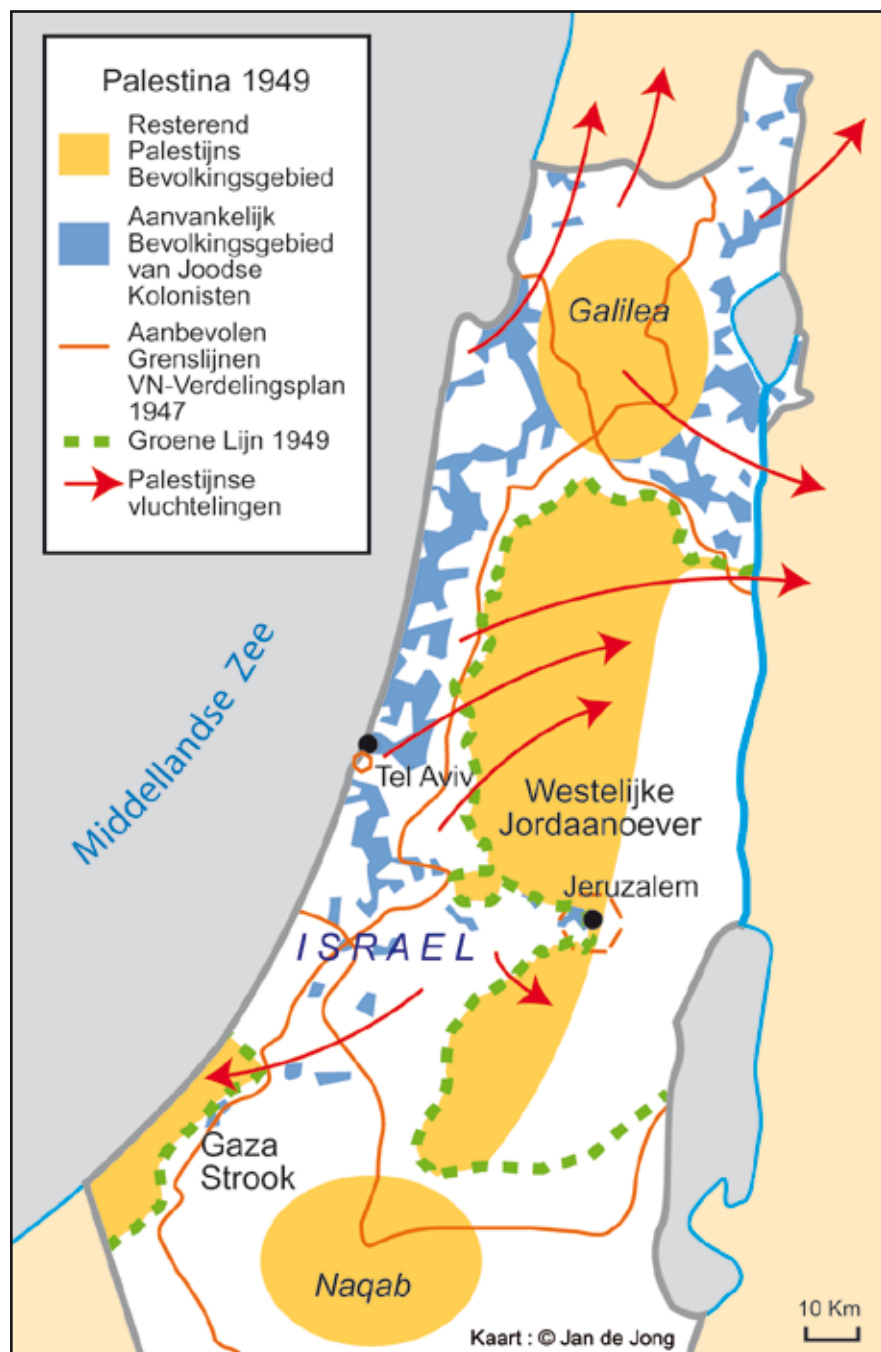
De eenzijdige proclamatie van de staat Israel op 15 mei 1948 had voor de Palestijnen dramatische gevolgen. Want de oorlogshandelingen die onmiddellijk daarop uitbraken, zijn door Israel aangegrepen om een tot in details voorbereide campagne van etnische zuivering in gang te zetten, het zogeheten *Plan Dalet*, bedoeld om de demografische verhoudingen in de te vormen Joodse staat meteen ingrijpend te wijzigen. Gebeurde dat niet, dan zou net iets meer dan de helft van de inwoners van die Joodse staat 'niet-joods' zijn. Om de vluchtelingenstroom op gang te brengen, zijn bloedbaden aangericht zoals in het Palestijnse dorp Deir Yassin op 9 april 1948 – ruim een maand vóór het eind van het Britse mandaat over Palestina. Vóór de proclamatie van de staat Israel op 15 mei 1948 waren al rond 300.000 Palestijnen voor het geweld op de vlucht geslagen.

Uiteindelijk kwamen zo'n 750.000 Palestijnen, (83 procent van het Palestijnse bevolkingsdeel, als vluchteling elders in Palestina of in de Arabische buurlanden terecht. Degenen die niet waren gevlucht, werden een minderheid in een staat die bedoeld was voor joden. Om de terugkeer van de vluchtelingen te bemoeilijken, zo niet onmogelijk te maken, werden ruim vijfhonderd ontvolkte dorpen met de grond gelijk gemaakt. In het collectieve geheugen van de Palestijnen staan de dramatische gebeurtenissen van 1948 te boek als *al-Nakba* – de Catastrofe.

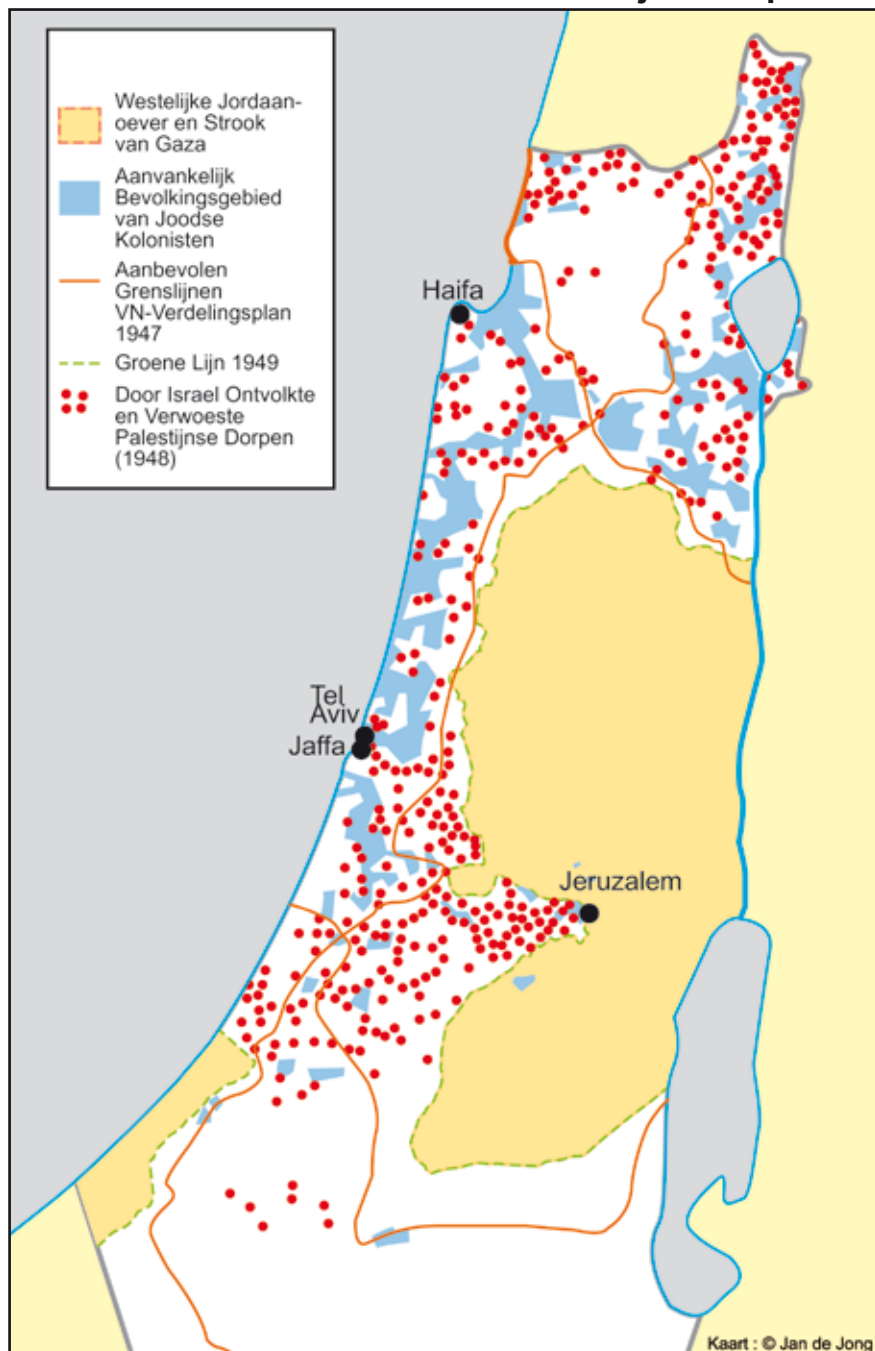
Al in december 1948 had de Algemene Vergadering van de VN, overeenkomstig haar Handvest Resolutie 194, het recht op terugkeer en compensatie van Palestijnse vluchtelingen vastgelegd. Op voorwaarde deze resolutie te zullen implementeren, is Israel in 1949 toegelaten tot de VN. De implementatie van Resolutie 194 is nadien evenwel achterwege

Kaart van Palestina vóór en na de Nakba

Kaart van ontvolkte en verwoeste Palestijnse dorpen

gebleven. Ondermeer Europese lidstaten – waarvan er twee behoren tot de permanente leden van de Veiligheidsraad, te weten Groot-Brittannië en Frankrijk – hebben daaraan voor Israel geen consequenties willen verbinden, zoals het doorvoeren van dwangmaatregelen. Daarmee hebben zij een implementatie van de rechten van de Palestijnen verhinderd. Aan Palestijnse vluchtelingen is, en wordt, via de speciaal daarvoor in december 1949 in het leven geroepen *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East* (UNRWA) humanitaire hulp verleend. De UNRWA is blijven bestaan naast het korte tijd later opgerichte *Office of the United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR).

Alvorens Groot-Brittannië in de kwestie Palestina naar de achtergrond zou verdwijnen, schaarde Londen zich achter het streven van koning Abdullah van Trans-Jordanië om meer Arabisch grondgebied onder controle te krijgen. De Jordaanse strijdkrachten stonden destijds nog onder bevel van Britse officieren. Groot-Brittannië stond toe dat dat Trans-Jordanië zich in de oorlog van 1948-1949 meester maakte van de Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem waar zich heiligdommen van joden, christenen en moslims bevinden. Vooraf waren daarover eveneens geheime afspraken gemaakt met het zionistisch-joodse leiderschap in Palestina. Wat Groot-Brittannië betreft was de steun voor deze stap vooral ingegeven om te voorkomen dat het machtsvacuüm dat met het vertrek van de Britten in Palestina ontstond, door Palestijns-nationalistische krachten zou worden opgevuld. In 1950 werd de Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem, door Trans-Jordanië geannexeerd, waarna het land zijn naam veranderde in Jordanië, aangezien beide oevers van de rivier de Jordaan nu binnen het grondgebied van de staat vielen. De Strook van Gaza kwam onder militair bestuur van Egypte te staan.

Zo is het voormalige mandaatgebied Palestina kort na de Tweede Wereldoorlog opgedeeld in de staat Israel, dat door veroveringen uiteindelijk niet 54 maar 78 procent van het grondgebied besloeg, en daarnaast de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza, samen de resterende 22 procent. De grenzen tussen de verschillende delen waren willekeurig, zij liepen langs de wapenstilstandlinies van de diverse legermachten.

Palestijnse vluchtelingen

In juni 1950 telde de VN in totaal 960.021 Palestijnse vluchtelingen: 506.200, dat is 53 procent, in Jordanië inclusief de Westelijke Jordaanoever; 198.227, 21 procent, in de Strook van Gaza onder Egyptisch militair bestuur;

127.600, dertien procent, in Libanon en 82.194, acht procent, in Syrië. Vijf procent van de vluchtelingen, 45.800 Palestijnen, verbleef in Israël, de zogeheten *Internally Displaced Persons* (IDPs). Daar moeten dan nog de 4000 Palestijnse vluchtelingen in Irak bij opgeteld worden, evenals enkele duizenden Palestijnen elders.

Ruim de helft van de Palestijnse vluchtelingen kwam in vluchtelingenkampen terecht: in een dertigtal kampen in Palestina (op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza), tien kampen in Jordanië en twaalf in zowel Libanon als Syrië. In de loop der jaren zijn deze tentenkampen uitgegroeid tot woonwijken, die veelal vergroeid zijn geraakt met de nabij gelegen stad.

Slechts dankzij de hulp van de UNRWA in de vorm van onderdak, voedsel en medicijnen en later ook onderwijs, hebben veel bewoners kunnen overleven. Het werk van UNRWA is vooral gefinancierd door de Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië, Frankrijk, een reeks andere Europese landen en Saoedi-Arabië.

In het internationaal recht is vastgelegd dat personen die zich door toedoen van gevechtshandelingen gedwongen hebben gezien naar elders uit te wijken, na afloop van de strijd het recht hebben om naar hun oorspronkelijke woonoorden terug te keren. Dat geldt uiteraard ook voor personen die met gericht geweld verdreven zijn. In 2010 – ruim zestig jaar later – was het aantal Palestijnse vluchtelingen door natuurlijke aanwas toegenomen tot 4,7 miljoen volgens registratie van de UNRWA, maar in werkelijkheid tot 6,4 miljoen personen.

Consolidatie

In de jaren vijftig en zestig is de politiek van Europese staten gekenmerkt geweest door het uitbouwen van de betrekkingen met Israël – in het geval van de Bondsrepubliek Duitsland vooral ook economische steun in het kader van de zogeheten *Wiedergutmachung* – en steun aan diplomatiek overleg tussen Israël en een aantal Arabische staten. In het laatste geval gebeurde dat in het kader van de VN met staakt-het-vurenovereenkomsten en de kwestie van de Palestijnse vluchtelingen. Dit diplomatiek overleg heeft nauwelijks iets opgeleverd omdat Israël niet bereid was om de Palestijnse vluchtelingen te laten terugkeren – die men eerder uit demografische overwegingen door middel van een campagne van etnische

zuivering grotendeels eruit had gewerkt. Voorts was Israel gefocust op de consolidatie en incorporatie van het door de VN toegewezen, dan wel het in de oorlog van 1948-1949 veroverde, gebied en op de absorptie van ingestroomde overlevenden van de Holocaust, joodse vluchtelingen uit Arabische landen en andere joodse immigranten – die allen tezamen voor de staat Israel een demografisch gewicht in de schaal legden.

Gedurende de Suezcrisis van 1956 trokken Groot-Brittannië, Frankrijk en Israel samen op in een aanvalsoorlog tegen Egypte. Doel was het Arabisch-nationalistische regime van Gamal Abdul Nasser ten val te brengen, hetgeen mislukte. Minder bekend is dat Israel tijdens geheim overleg voorafgaande aan de militaire operatie, kenbaar had gemaakt veroverd Egyptisch grondgebied, dan wel gebied dat onder controle van Egypte stond zoals de Strook van Gaza, te zullen annexeren. Onder druk van met name de Verenigde Staten heeft Israel daarvan uiteindelijk moeten afzien.

De positie van de Palestijnen in Israel

De 150.000 Palestijnen die in 1948 niet gevlucht of verdreven waren, kwamen als ‘niet-joden’ te wonen in een staat die zich in zijn Onafhankelijkheidsverklaring definieerde als een ‘Joodse en democratische staat’. In de praktijk betekende dit dat de Palestijnen werden gedegradeerd tot tweede- of derderangs (staats)burgers in hun eigen land. Tussen 1948 en 1966 hebben zij – anders dan de joodse Israeli's – bovendien onder militair bestuur moeten leven met alle beperkingen van dien, in onder meer hun bewegingsvrijheid.

Er is een reeks voorbeelden te geven dat er na 1948 in Israel sprake is geweest van institutionele discriminatie jegens het Palestijnse bevolkingsdeel. Zo is kort na de *Nakba* via wetgeving 93 procent van de grond – veelal eigendom van gevluchte of ontheemde Palestijnen – in handen gekomen van een semi-overheidsinstelling, het Joods Nationaal Fonds. Aan Palestijnen werd het gebruik van deze grond voor agrarische, huisvestings- of commerciële doeleinden ontzegd. Zo'n zeventig zogeheten ‘niet-erkende dorpen’ – dorpen die na 1948 door Palestijnen zijn gesticht nabij de woonoorden waaruit zij eerder gevlucht of verdreven waren – blijven tot de dag van vandaag verstoken van water en elektriciteit, van wegen en van andere infrastructurele voorzieningen. Sinds 1948 zijn er voor joodse Israeli's ruim 600 nieuwe gemeenten gesticht, voor Palestijnen niet één. Overheidsgelden worden disproportioneel ten behoeve van joodse Israeli's aangewend, de overheidsfinanciering van Palestijnse scholen

De oude stad van Nablus.

ligt op een aanzienlijk lager niveau dan van scholen voor joodse Israeli's. Palestijnen zijn zwaar ondervertegenwoordigd in overheidsfuncties.

Linkse regeringen hebben op dit punt nooit ondergedaan voor regeringen van rechtse signatuur, aangezien beide het zionistische uitgangspunt onderschrijven dat Israël eerst en vooral een staat voor joden is. Palestijnen worden overwegend als een veiligheidsrisico gezien.

Van Europa tot Europese Unie

De Europese Unie (EU) – het vergaande politieke en economische samenwerkingsverband tussen Europese staten – heeft een lange aanloopperiode gekend. Het begon allemaal met het Verdrag van Brussel van 1948 tussen België, Frankrijk, Groot-Brittannië, Luxemburg en Nederland, waarbij het accent aanvankelijk lag op militaire samenwerking tegen het Oostblok. Drie jaar later, in 1951, volgde het Verdrag van Parijs, waarbij de grondslag werd gelegd voor de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS). Haar opvolger, het Verdrag van Rome van 1957, de Europese Economische Gemeenschap (EEG), bestond uit België, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, West-Duitsland en Italië. In 1986 is overgegaan tot de vorming van één Europese markt, die op 31 december 1992 van kracht werd, op 1 januari 2002 gevolgd door de introductie van een gezamenlijke munteenheid, de Euro.

Met het in werking treden van het Verdrag van Maastricht op 1 november 1993, kwam de Europese Unie tot stand. Van de EU maken inmiddels 27 Europese staten deel uit. Ze heeft een parlement, het Europees Parlement, dat momenteel 785 leden telt. De Europese Raad die bestaat uit de staatshoofden en regeringsleiders van de 27-lidstaten, zet de grote lijnen van het beleid van de EU, samen met de Raad van Ministers die is samengesteld uit ministers van de 27 lidstaten. Het voorzitterschap van de Raad van Ministers rouleert elke zes maanden tussen de lidstaten. Het dagelijks bestuur is in handen van de Europese Commissie, waarvoor elke lidstaat een commissaris levert en waarvan de voorzitter een termijn van zes jaar heeft. Een hoge vertegenwoordiger is verantwoordelijk voor de coördinatie van de buitenlandse betrekkingen en de veiligheidspolitiek van de EU.

De Junioorlog en Resolutie 242

In de Junioorlog van 1967 schaarden de verschillende Europese staten zich in meerdere of mindere mate achter Israel. Nederland stelde zich uitgesproken pro-Israelisch op. Een uitzondering was Frankrijk, dat Israels 'preventieve aanval' sterk bekritiseerde. Dat leidde ertoe dat Parijs zijn tot dan toe nauwe betrekkingen met Israel, onder meer op het gebied van wapenleveranties, afbrak. Tegelijk werd door Parijs een diplomatieke opening naar de Arabische staten gemaakt.

In de Junioorlog van 1967 veroverde Israel de resterende 22 procent van het voormalige mandaatgebied Palestina: de Westelijke Jordaanoever, waaronder Oost-Jeruzalem dat vanaf 1948 in handen van Jordanië was geweest; de Strook van Gaza die vanaf 1948 onder militair bestuur van Egypte had gestaan; het schiereiland Sinaï van Egypte en de Hoogvlakte van Golan in Syrië.

Op 22 november, enkele maanden na de beëindiging van de oorlogshandelingen, nam de Veiligheidsraad van de VN Resolutie 242 aan, die sindsdien op het diplomatieke niveau uitgangspunt vormt voor de opstelling van Europese staten in de kwestie Palestina. De Resolutie is in de ogen van Palestijnen en voor veel andere Arabieren omstreden. Want bij het opstellen van de tekst slaagden de Israelische diplomaten er achter de schermen in de bewoordingen zodanig te laten zijn, dat Israel er de ruimte in vond zijn lang gekoesterde territoriale ambities te verwezenlijken. Tot dan toe was dit slechts openlijk uitgesproken door revisionistische zionisten. Zo luidt Artikel 1, lid a van de Resolutie, dat voor het bereiken van 'een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten' voldaan moet worden aan het volgende beginsel: 'terugtrekking van de Israelische strijdkrachten uit de gebieden die tijdens het jongste conflict zijn bezet.' Daarbij ontbreekt in de Engelse versie van de tekst het bepalend lidwoord 'de', in de Franse versie staat het wél: '*withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in the recent conflict*', en '*retrait des forces armées israéliennes des territoires occupés lors du récent conflit*'. De Engelse versie zegt dus: 'terugtrekking uit bezet gebied'. De Franse versie: 'terugtrekking uit ál het bezette gebied'.

Israel is vanzelfsprekend steeds van de Engelse versie uitgegaan. Omdat er echter, in lijn met het Handvest van de VN, in de preambule van de Resolutie gesproken wordt over 'de ontoelaatbaarheid van het verwerven van gebied door middel van het voeren van oorlog', is alleen de Franse versie van toepassing. Door de Resolutie onder Hoofdstuk 6, en niet onder Hoofdstuk

7 van het Handvest te laten vallen, heeft de internationale gemeenschap – waaronder de permanente leden van de Veiligheidsraad, Groot-Brittannië en Frankrijk – er bovendien welbewust voor gekozen om niet de volledige terugtrekking van Israël via de VN af te dwingen. Een resolutie onder Hoofdstuk 7 geeft de Veiligheidsraad namelijk een mandaat in handen om in laatste instantie gewapenderhand in te grijpen.

Het bereiken van een duurzame regeling beperkte zich kennelijk tot Israël en de Arabische staten. Want de Palestijnen worden in de Resolutie niet genoemd. Er wordt slechts gesproken over het vinden van ‘een rechtvaardige oplossing’ van ‘het vluchtelingenvraagstuk’.

De Verenigde Staten waren onder de indruk van de snelle en overweldigende nederlaag die de Israelische strijdkrachten hun Arabische tegenstanders hadden weten toe te brengen. Ze zijn Israël gaandeweg gaan zien als een belangrijke militair-strategische factor in de regio. Toegenomen militaire samenwerking is in november 1981 uitgemond in de Amerikaans-Israelische Overeenkomst inzake Strategische Samenwerking. Ook op het diplomatieke vlak trokken de Verenigde Staten na 1967 de zaken naar zich toe ten koste van de VN en de diverse Europese staten.

Europa en Israël

Vanaf de stichting van de staat in 1948 heeft Israël zich ingezet om de banden met de Europese staten aan te halen. Aanvankelijk met gering succes. Nog voordat de EEG in 1958 formeel tot stand gekomen was, zijn er niettemin verkennende stappen gezet, die in 1959 uitgemond zijn in de accreditatie in Brussel van een Israelische ambassadeur als ‘permanente waarnemer’ bij de EEG. In 1964 volgde het afsluiten van een eerste handelsovereenkomst, waarbij een beperkt aantal Israelische producten tegen gunstige voorwaarden in EEG-staten op de markt gebracht kon worden. In 1968 zijn vervolgens onderhandelingen over het verkrijgen van de status van ‘geassocieerd lid’ gestart. Die onderhandelingen resulteerden in 1975 in een handelsovereenkomst op basis waarvan handelsbelemmeringen voor in Israël vervaardigde producten in vier jaar zijn afgeschaft. Daarmee bleef Europa Israël belangrijkste afzetmarkt.

Meer dan bezetting: kolonisatie!

Met de verovering van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza in de Junioorlog, had de Zionistische Beweging en de staat Israël alsnog de controle over het gehele grondgebied van Palestina verkregen. Sinds 1967 is het Israelische beleid geweest om de veroverde gebieden niet alleen bezet te houden, maar ook te koloniseren – net als in de voorafgaande decennia andere delen van Palestina. Een eerste plan daartoe is al in juli 1967, ruim een maand na beëindiging van de gevechtshandelingen, door oud-generaal en op dat moment minister van Arbeid Yigal Allon aan de regering gepresenteerd. In grote lijnen kwam dit plan erop neer dat Israël een strook van 10 tot 15 kilometer breed langs de rivier de Jordaan, evenals het gebied ten zuiden daarvan, tot aan Jeruzalem annexeerde. Datzelfde gold voor het zuidelijke deel van de Strook van Gaza. In de geannexeerde gebieden moesten joodse nederzettingen gebouwd worden om de aanspraken daarop permanent te maken, vooral rond Oost-Jeruzalem dat kort na de oorlog in feite door Israël is geannexeerd en in 1980 formeel is gebeurd. Op basis van dit plan zou uiteindelijk een derde van het grondgebied van de Westelijke Jordaanoever en rond de helft van de Strook van Gaza door Israël worden geannexeerd. Ter rechtvaardiging werden aanvankelijk naar de buitenwereld toe vooral militairstrategische argumenten aangevoerd: ‘Israels wespentaille’, ‘de noodzaak van strategische diepte’, enzovoort. Nadien zijn religieusideologische, bijbelse aanspraken gaan domineren.

Op basis van het plan van Allon vestigden zich na 1967 joodse kolonisten op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza. Daarmee schond Israël de Vierde Conventie van Genève, die het een bezettende mogendheid verbiedt om de eigen bevolking in bezet gebied te vestigen. Schending van de Vierde Conventie van Genève is een oorlogsmisdaad.

Binnen tien jaar woonden al zo'n 50.000 joodse kolonisten in 46 joodse nederzettingen. In 1987 bedroegen de cijfers respectievelijk 170.000 en 123 en in 1997 respectievelijk 320.000 en 141. De helft van hen woont in een gordel van joodse nederzettingen rond Oost-Jeruzalem.

Ondanks een reeks veroordelende resoluties door de jaren heen door de VN-Veiligheidsraad en door het overgrote deel van de lidstaten van de VN, heeft het tot 9 juli 2004 moeten duren voordat het hoogste rechtsorgaan in de wereld – het Internationaal Gerechtshof in Den Haag dat onderdeel is van de Verenigde Naties – het van toepassing zijn van de Vierde Conventie van Genève met betrekking tot de joodse nederzettingen in de vorm van een advies heeft bevestigd. Maar ook nadien heeft de internationale

gemeenschap, waaronder de diverse Europese staten, nagelaten om op basis hiervan in VN-verband stappen tegen Israël te ondernemen. Dat heeft niet alleen ernstig voor de Palestijnen uitgepakt, ook de internationale rechtsorde is daarmee een zware slag toegediend.

PLO – de stem van de Palestijnen

In 1969, twee jaar na de Arabische nederlaag in de Junioorlog, slaagden Palestijnse verzetsorganisaties erin de in 1964 opgerichte Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) van binnenuit over te nemen. Tot dan was de PLO een instrument in handen van de Arabische staten. Yasser Arafat werd als leider van FATAH, de grootste van de Palestijnse organisaties met een algemeen nationalistisch programma, de nieuwe voorzitter van de PLO. Behalve FATAH maakten twee marxistische organisaties deel uit van de PLO: het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) en het Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP). Verder het nationalistische Volksfront voor de Bevrijding van Palestina-Algemeen Commando (PFLP-GC) en al-Saiqa, die was opgezet door Syrië. De hecht georganiseerde Communistische Partij van Palestina bleef buiten de PLO, omdat zij, in lijn met de politiek van Moskou, van meet af aan voorstander was van een zogenaamde 'tweestatenoplossing'. Zij wilden een Palestijnse staat in de in 1967 bezette Palestijnse gebieden, naast een staat Israël. Dat stond destijds haaks op de uitgangspunten van de PLO, die de vorming bepleitte van één staat in geheel Palestina, waarin joden, moslims en christenen op basis van gelijkheid en gelijkberechtiging samen konden leven – wat overigens iets anders is dan een seculiere staat. Dat doel moest door middel van de gewapende strijd bereikt worden.

Europa en de Palestijnen

In het programma van de PLO werd bepleit dat de staat Israël en de Palestijnse Gebieden op moesten gaan in één staat Palestina, waarin joden, moslims en christenen op basis van gelijkheid en gelijkwaardigheid zouden samenleven. Dit moest door middel van de gewapende strijd verwezenlijkt worden. Dit programma viel niet te verenigen met de politiek van Europese staten, die in hun diplomatie de staat Israël binnen de grenzen van 1948-1949 centraal stelden. De PLO werd daarom door hen niet als gesprekspartner, laat staan als onderhandelingspartner geaccepteerd. Voor het gewapend verzet van Palestijnen bestond niet het minste begrip, terwijl dat in andere situaties van koloniale overheersing inmiddels wel het geval was. Want vanuit die invalshoek werd de kwestie Palestina niet gezien.

Kwamen de Palestijnen – anders dan de vluchtelingen – tot dan toe niet in het verhaal voor, in de loop van de jaren zeventig kwam hier geleidelijk verandering in. Dat is het effect geweest van vooral twee ontwikkelingen. De eerste is de Oktoberoorlog van 1973, die door Egypte en Syrië is gelanceerd om de politieke impasse te doorbreken en het in 1967 verloren grondgebied op Israel te heroveren. De oorlog dreigde aanvankelijk voor Israel op een nederlaag uit te draaien. Mede dankzij militaire steun van toegesnelde bondgenoten, waaronder Nederland, wist Israel uiteindelijk zijn Egyptische en Syrische tegenstanders te verslaan. Niettemin heeft de bijna-overwinning van de twee Arabische staten op Israel een nieuwe militaire en diplomatieke realiteit in de regio geschapen. Ook de PLO wilde daarvan gebruikmaken.

Zo sprak de Palestijnse Nationale Raad, het parlement van de PLO, zich op 19 februari 1974 in meerderheid uit voor het schrappen van een aantal punten uit het programma van 1969. Daarbij verklaarde de PLO niet langer toe te werken naar de vestiging van één staat in geheel Palestina, maar naar een zogenaamde tweestatenoplossing – een Palestijnse staat in de in 1967 door Israel veroverde gebieden, naast Israel.

Op deze fundamentele koerswijziging van de PLO volgde een aantal resoluties. Op 14 oktober 1974 erkende de Algemene Vergadering van de VN de PLO als ‘de enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk’. Een maand later herbevestigde de Algemene Vergadering wat ze al eerder, in 1970 had gedaan, ‘de onvervreembare rechten van het Palestijnse volk, in het bijzonder het recht op zelfbeschikking’ en werd de PLO de waarnemersstatus binnen de VN toegekend. Op 28 oktober had de Liga van Arabische Staten de PLO al aangemerkt als ‘de enige wettige vertegenwoordiger van het Palestijnse volk in elk deel van het grondgebied van Palestina dat is bevrijd’.

Een tweede ontwikkeling was direct het gevolg van het olie-embargo dat zes olieproducerende Arabische Golfstaten tijdens de Oktoberoorlog tegen een aantal Europese staten hadden afgekondigd vanwege hun pro-Israelische opstelling. Nederland behoorde tot de zwaarste categorie en kwam aan een algehele olieboycot bloot te staan. Dit daadkrachtig optreden van een aantal Arabische staten, heeft Europese staten ertoe aangezet om zich ‘ontvankelijker’ dan voorheen op te stellen ten aanzien van een aantal Arabische grieven, waaronder die inzake de kwestie Palestina. Enkele weken nadat de EEG met een verklaring gekomen was dat ‘bij het vinden van een rechtvaardige en duurzame vrede men zich rekenschap diende te geven van de legitieme rechten van het Palestijnse volk’, werden de strafmaatregelen alweer ingetrokken. Hoewel de nadien opgestarte Euro-Arabische Dialoog

- ook voor de Palestijnen - weinig concreets heeft opgeleverd, wordt deze niettemin gezien als de wegbereider van het latere Euro-Mediterraan Partnerschap, ofwel het Proces van Barcelona.

In 1977 brak de Egyptische president Anwar al-Sadat, daartoe aangezet door de Verenigde Staten, met zijn Arabische bondgenoten en begon onderhandelingen met Israël over een vredesregeling tussen beide landen. Daaruit vloeide twee jaar later het zogeheten Camp Davidakkoord voort, in het kader waarvan Israël zich uit het sinds 1967 bezette Schiereiland Sinai terugtrok. Het gebied werd echter wel grotendeels gedemilitariseerd.

Door Europese staten is het akkoord met scepsis ontvangen. Omdat het om een bilaterale overeenkomst ging, schatte men in dat de belangen van de Palestijnen aan die van Egypte opgeofferd waren. Spoedig bleek deze inschatting een juiste te zijn geweest. Voorts maakte een en ander duidelijk dat de Amerikaanse diplomatie de VN en Europa volledig buiten spel had weten te zetten bij het tot stand brengen van een regeling tussen Israël en Egypte, een van de centrale Arabische spelers in het geheel.

Uit onvrede en als reactie daarop kwam de EEG, dat toen inmiddels bestond uit negen lidstaten, op 13 juni 1980 met de zogeheten Verklaring van Venetië. Daarin werd gesproken over 'de legitieme rechten van het Palestijnse volk' en 'zijn recht op zelfbeschikking'. De voortgaande bouw in de joodse nederzettingen werd gekwalificeerd als 'een ernstig obstakel' op de weg naar vrede. De politiek van Israël om de verhoudingen in de in 1967 bezette gebieden te wijzigen - onder meer door daar joodse kolonisten te vestigen - vormde een schending van het internationaal recht, van de Vierde Conventie van Genève. Voorts werd in de Verklaring opgeroepen om de PLO bij toekomstige onderhandelingen te betrekken. Zoals te verwachten viel, heeft de Verklaring de relatie tussen Israël en de EEG geen goed gedaan.

De relatie tussen de EEG en Israël verslechterde verder nadat Israël in de zomer van 1982 een grootschalige invasie in Libanon was begonnen, bedoeld om de daar hecht georganiseerde PLO uit te schakelen. In de loop van de verwoestende oorlog moest de PLO inderdaad zware klappen incasseren. Haar infrastructuur werd grotendeels vernietigd. In het kader van een staakt-het-vuren hebben de leiding en de strijders van de PLO Libanon moeten verlaten. Tunis, de hoofdstad van Tunesië, werd hun nieuwe ballingsoord. Niet langer beschermd, zijn kort daarop enkele duizenden inwoners van de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Shatila afgeslacht door een met Israël verbonden Libanese militie. Vanwege betrokkenheid bij dit drama, kwam Israël internationaal zwaar onder vuur te liggen. Diverse

waarnemers zien de Libanonoorlog en zijn nasleep als een keerpunt in de opstelling van de publieke opinie in Europa jegens Israël. Opiniepeilingen bevestigden dit.

De Intifada

In de tweede helft van de jaren tachtig deed een samenspel van factoren de situatie in de in 1967 bezette Palestijnse gebieden escaleren. Naast de uitzichtloosheid van de bezettingssituatie was er de groeiende inbreuk van de alsmaar in aantal en omvang toenemende joodse nederzettingen, plus de bijbehorende infrastructuur. Daarnaast was er al enkele jaren sprake van economische teruggang.

Spoedig namen demonstraties dermate grote proporties aan dat van een volksopstand, *intifada*, gesproken kon worden. Het ging daarbij om een krachtige uiting van verzet vanuit de basis van de Palestijnse samenleving. Acties van lokale comités werden al gauw gecoördineerd door een Verenigd Nationaal Leiderschap van de Intifada. Dat stond in nauw contact met de leiding van de PLO in Tunis.

Helemaal aan het begin van de Intifada diende zich een nieuwe kracht aan op het politieke toneel, de Islamitische Verzetsbeweging HAMAS, die is voortgekomen uit de Palestijnse tak van de islamistische Moslim Broederschap. Kort daarvoor had een andere islamistisch georiënteerde groep, de Islamitische Jihad, zijn opwachting al gemaakt.

Hoewel de Intifada tot 1993 voortduurde, verloor deze met het verstrijken van de jaren geleidelijk veel van zijn dynamiek. Dat was vooral het gevolg van de harde methoden die Israël hanteerde om de opstand te breken. Beelden daarvan zijn de wereld overgegaan en hebben Israël opnieuw grote imagoschade berokkend, ook in Europa.

De impact van de Eerste Intifada – zoals de volksopstand van 1987 tot 1993 de geschiedenis is ingegaan, want er zou nog een tweede volgen – was groot. Er ging een krachtig signaal uit van het nationaal bewustzijn en de *soemoed* (standvastigheid) van de Palestijnen in de Palestijnse gebieden. Het bracht koning Hoessein van Jordanië ertoe om op 31 juli 1988, acht maanden na het uitbreken van de Intifada, formeel afstand te doen van de aanspraken van zijn land op de Westelijke Jordaanoever. Vervolgens riep de PLO op 15 november van dat jaar eenzijdig de staat Palestina uit – met PLO-voorzitter Arafat als president – die nadien door ruim de helft van de VN-lidstaten is erkend.

Vanaf het eind van de jaren tachtig zou de positie van de PLO evenwel verzwakken. Dat was zowel het gevolg van het wegvallen van de diplomatieke steun van een desintegrerende Sovjet-Unie, als van de pro-Iraakse opstelling van de leiding van de PLO tijdens de Koeweitcrisis van 1990-1991 (de bezetting van Koeweit door Irak en de verdrijving van Irak uit Koeweit door een internationale strijdmacht aangevoerd door de Verenigde Staten). Die opstelling van de PLO is door Koeweit en Saoedi-Arabië beantwoord met stopzetting van de financiële steun en massale uitzetting van Palestijnse arbeidskrachten. De PLO kwam als gevolg hiervan al snel in grote financiële problemen.

Uitsluiting van de PLO

Na de verdrijving van Irak uit Koeweit, waaraan de legers van enkele Arabische staten nominaal hadden deelgenomen, werd op 30 oktober 1991 door de Verenigde Staten de Conferentie van Madrid belegd, bedoeld om een regeling tussen de Arabische staten en Israël te bewerkstelligen. Ook ditmaal liep alles buiten de VN en Europa om.

Op de plenaire zitting zijn bilaterale onderhandelingen gevolgd. Van een multilaterale aanpak, waarbij ook de Palestijnse kwestie betrokken kon worden, wilde Israël als vanouds niets weten. Hoewel de PLO niet in Madrid was vertegenwoordigd, ging Israël wel akkoord met het opnemen van leiders uit de Palestijnse gebieden in de Jordaanse delegatie, met uitzondering van leiders uit het geannexeerde Oost-Jeruzalem. Op zich was dat een vreemde constructie, aangezien Jordanië drie jaar eerder zijn aanspraken op de Westelijke Jordaanoever formeel had opgegeven. Bovendien was de Jordaanse delegatie als gevolg daarvan tweemaal zo groot als de andere Arabische delegaties. Om zich niet tegen elkaar uit te laten spelen, coördineerden de leiders uit de Palestijnse gebieden hun posities met die van de PLO. Tot augustus 1993 sleepten de onderhandelingen zich voort zonder dat zij iets concreets opleverden.

Tezelfdertijd bleken Israël en de PLO, buiten de Conferentie van Madrid om, directe onderhandelingen te zijn gestart. Dat gebeurde in het diepste geheim in Oslo, met Noorse bemiddeling. Zelfs de Palestijnse delegatie in Madrid was er niet van op de hoogte gesteld. De onderhandelingen zijn in 1993 uitgemond in het zogeheten Osloproces.

Het Osloproces

In de Beginselverklaring van 13 september 1993, Oslo-I, erkennen de staat Israel en de PLO 'elkaars legitieme en politieke rechten' en zeggen zij 'te streven naar vreedzame co-existentie', evenals naar 'een rechtvaardige, duurzame en alomvattende vredesregeling en een historische verzoening via een overeengekomen politiek proces'.

Dit proces bestond uit twee fasen: 1) gedurende een interim-periode van vijf jaar zou in delen van de Palestijnse Gebieden een Palestijns interim-bestuur worden opgezet; 2) na het ingaan van fase 1 zouden onderhandelingen worden gestart over de definitieve status van kwesties als die rond Jeruzalem, de Palestijnse vluchtelingen, de joodse nederzettingen, het water en de grenzen. Grenzen waarvan, dat was onduidelijk. Over een te vormen Palestijnse staat werd met geen woord gesproken. In de onderhandelingen van Madrid had de Palestijnse delegatie een dergelijke loskoppeling nog geweigerd, omdat men vreesde dat voor Israel alleen de eerste fase van belang was en de tweede bijgevolg niet uitgevoerd zou worden. Beide partijen zegden voorts toe 'geen stappen te zullen zetten die de uitkomst van de onderhandelingen [over de genoemde kwesties] negatief zullen beïnvloeden of niet langer ter zake doend zullen maken'. Nadat de details over het interim-bestuur op 4 mei 1994 in een apart akkoord waren geregeld en de zaak daarmee van start kon gaan, diende een en ander in overeenstemming met het tijdschema uiterlijk 4 mei 1999 tussen Israel en de PLO beklonken te zijn.

Op basis van een vervolgakkoord, Oslo-II, van 28 september 1995, werd een opdeling gemaakt van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza in zogeheten A-, B- en C-gebieden.

In de A-gebieden lag zowel het civiel als het militair bestuur in handen van een te vormen Palestijns Gezag – de Palestijnen spraken over een Palestijns Nationaal Gezag (PNA). Dit waren de gebieden met de grote Palestijnse bevolkingscentra, met uitzondering van Oost-Jeruzalem en Hebron, waaruit Israel zich zou terugtrekken. Na doorvoering van enkele wijzigingen besloegen deze gebieden achttien procent van het totale grondgebied en niet minder dan 55 procent van de bevolking.

In de B-gebieden lag het civiel bestuur in handen van de PNA, terwijl het militair bestuur in handen van Israel bleef. Het ging hier om de dorpen en hun directe omgeving; slechts twintig procent van het grondgebied, maar wel 41 procent van de bevolking.

De A-, B-, en C-gebieden en de beperkingen voor Palestijnen in de C-gebieden (bron: OCHA)

De C-Gebieden waren de dunbevolkte gebieden waar zich ook de joodse nederzettingen en Israelische militaire bases bevonden, 62 procent van het grondgebied en slechts 5,8 procent van de bevolking. In deze gebieden bleven zowel het civiel als het militair bestuur in handen van Israël.

De beide Oslo-akkoorden berustten op onderling gemaakte afspraken. Het internationaal recht diende niet als basis voor het vinden van een uitweg uit de kwestie Palestina. Sterker nog, de gemaakte afspraken waren daarmee in strijd. Want overeenkomstig het internationaal recht rust er een verbod op gebiedsuitbreiding door middel van geweld en dient Israël tot de 'volledige ontruiming' van het in 1967 veroverde gebied over te gaan. Op basis van de Akkoorden is echter 'de mate van ontruiming' tot inzet van onderhandelingen gemaakt. Waartoe Israël in dit verband al dan niet bereid was, zou in de bestaande constellatie eerder bepaald worden door de uitkomst van een debat daarover in Israël, dan door onderhandelingen met de PLO. Door het internationaal recht los te laten, stortte de PLO zich in een ongewis avontuur, en stelde daarbij de belangen van het Palestijnse volk in de waagschaal.

In het kader van Oslo bleken Arafat en de zijnen bereid om op nog meer essentiële punten in te leveren. Zozeer dat het nettoresultaat van Oslo een voortzetting van de Israelische bezetting in een nieuwe vorm zou betekenen. Dat het wat de Palestijnen betreft zover heeft kunnen komen, kan niet losgezien worden van de sterk verzwakte positie waarin de PLO zich inmiddels bevond – in ballingschap in Tunis, financieel aan de grond en voorts in de Palestijnse gebieden geconfronteerd met een loyaal, maar zelfbewust leiderschap van de Intifada.

Om diezelfde reden leken voor Israël de kansen gunstiger dan ooit om op eigen voorwaarden politiek zaken te doen met een organisatie, die vanwege haar historische rol binnen de nationale beweging, nog altijd in de positie verkeerde om namens de Palestijnen akkoorden af te sluiten. De in het Westen gevierde Israelische schrijver Amos Oz sprak destijds over 'de tweede grote overwinning in de geschiedenis van het Zionisme' (met de stichting van de staat Israël in 1948 als de eerste). Tegelijk bood Oslo Israël de mogelijkheid om de belangen van de diverse geledingen van het Palestijnse volk – in Israël, in de in 1967 bezette gebieden, in de diaspora – tegen elkaar uit te spelen en in het verlengde daarvan de positie van de PLO volledig te marginaliseren. Op zich niets nieuws: het fragmenteren van het Palestijnse volk is van oudsher een belangrijk oogmerk van de politiek van de staat Israël geweest. Om een minder bekend voorbeeld te noemen: de Israelische politiek om de Jordaanvallei in bezit te houden, is vooral

ingegeven door het streven de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever afgescheiden te houden van de Palestijnse vluchtelingen in Jordanië, die daar een ruime meerderheid van de bevolking vormen.

Op de buitenwereld maakte een en ander de indruk dat het hier ging om een historisch compromis tussen twee gezworen vijanden. Dit werd mede door al het theater er omheen in de hand gewerkt: historische handdrukken op het gazon voor het Witte Huis ten overstaan van de wereldpers en Nobelprijzen. Hoewel ook in de Palestijnse Gebieden de euforie aanvankelijk groot was, spraken van meet af aan Palestijnen zich met goede argumenten krachtig uit tegen de Akkoorden van Oslo.

Europa en Oslo

De lidstaten van de EU – de EEG had inmiddels plaatsgemaakt voor de EU – steunden het Osloproces enthousiast. Want de Akkoorden leken te stroken met een zogenaamde tweestatenoplossing, die sinds 1967 centraal in de Europese diplomatie had gestaan. Daarnaast moet de steun tevens ingegeven zijn geweest door de wens opnieuw aansluiting bij de Amerikaanse diplomatie te vinden. Spoedig volgde een volledige diplomatieke erkenning van een PLO die de uitgangspunten en het draaiboek van Oslo onderschreef. Europa werd daarbij de belangrijkste geldschieter van het in het kader van Oslo tot stand gekomen Palestijns Nationaal Gezag (PNA) – eerst onder leiding van Yasser Arafat, na diens dood in 1994 van Mahmoed Abbas.

Bovenop de humanitaire hulp aan Palestijnse vluchtelingen in het kader van de UNRWA, kwam er ontwikkelingsgerichte financiële steun: de opbouw van instituties, verbetering van de infrastructuur en het onderwijs. Dit vanuit de gedachte: wil de tweestatenoplossing kans van slagen hebben, dan moet de Palestijnse kant versterkt worden. Tegelijk ontlastte deze hulp van buiten Israël van zijn volkenrechtelijke plicht om als bezettende macht voor het welzijn van degenen die onder bezetting leven op te draaien. Dat de Palestijnen in het kader van Oslo vastzaten aan een regeling waarbij vanwege de machtsongelijkheid Israël de uitkomst zou bepalen en de belangen van de staat Israël centraal zouden blijven staan, werd kennelijk op de koop toe genomen. De EU werd de belangrijkste geldschieter van de PNA.

Het economische programma van de lidstaten van de EU stuitte al snel op het Israelische beleid om de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza ondergeschikt te houden aan de Israelische economie. Ja, zelfs om een werkelijke ontwikkeling van de Westelijke Jordaanoever en de

Stroom van Gaza te verhinderen. In dit verband wordt gesproken van een politiek van *de-development*. Dat gebeurde door middel van een pakket aan maatregelen dat men als bezettende macht aan de Palestijnen kon blijven opleggen. Militaire invallen, afsluitingen en de voortgaande uitbreiding van de joodse nederzettingen plus de daarbij behorende infrastructuur deden de rest. Wat dit laatste betreft: Oslo of geen Oslo, tussen de aanvang in 1994 en het verstrijken in 1999 van de vijfjarige interim-fase waarin een aantal belangrijke kwesties – kwesties zoals de grenzen van de Palestijnse staat en daarmee de positie van de joodse nederzettingen; de status van Jeruzalem; de Palestijnse vluchtelingen – uit onderhandeld hadden moeten worden, zou het aantal joodse kolonisten met nog eens 100.000 toenemen, van 270.000 naar 370.000.

Ook op het vlak van ‘de onderhandelingen’ tussen Israël en de PNA, waarbij het de Palestijnen vrijstond om in te stemmen met wat Israël voor hen had bedacht, zijn de zaken spoedig vastgelopen. Herhaaldelijk ingrijpen van Washington, soms in de vorm van het organiseren van met veel mediaspektakel omgeven topoverleg in de Verenigde Staten of in de regio, heeft daaraan weinig kunnen veranderen.

Toen in deze context in 2000 opnieuw een Palestijnse volksopstand uitbrak, de Tweede Intifada, die Israël vervolgens met bruto geweld heeft neergeslagen, was de malaise compleet. Hoewel het Osloproces morsdood was, leken de lidstaten van de EU dit te willen ontkennen. In plaats van een aantal fundamentele vragen over Oslo op te werpen en, om te beginnen de voortgaande Israëlische territoriale expansie in de vorm van de nederzettingenpolitiek een halt toe te roepen, is men met de Verenigde Staten op de ingeslagen weg voort gegaan. Israël maakte deel uit van het zogeheten ‘Kwartet’: Verenigde Staten, Europese Unie, Russische Federatie en het Kantoor van de Secretaris-Generaal van de VN. Om te voorkomen dat Palestijnen zich massaal van Oslo afkeerden, in het verlengde waarvan de PNA ineens zou storten, is nadien de Palestijnse economie met Europese en Arabische noodhulp draaiend gehouden. Alleen al tussen 2004 en 2010 ontving de PNA 2,9 miljard euro van de EU.

De EU versus Israël en de EU versus de Palestijnen

Terwijl de Akkoorden van Oslo voor de Palestijnen desastreus zou uitpakken, heeft het Israël in de relatie met de EU geen windeieren gelegd. Israël veranderde in de beeldvorming van een bezettende macht in een partner voor vrede. De fricties over de politiek van Israël jegens de Palestijnen leken tot het verleden te behoren. Kort na het van start gaan van het

Osloproces startten de EU en Israël onderhandelingen over uitgebreidere samenwerking. In 1995 mondde deze uit in de ondertekening van het EU-Israël Associatieverdrag, dat behalve economische samenwerking ook samenwerking op andere terreinen omvatte, zoals wetenschap en techniek. De toch al tijdrovende ratificatieprocedure door de nationale parlementen – de EU omvatte inmiddels vijftien lidstaten – is opgehouden vanwege opnieuw opgekomen kritiek van de lidstaten van de EU op de politiek van Israël jegens de Palestijnen. Voorts rees er in 1997 een geschil of producten uit de joodse nederzettingen ook onder de gunstige verdragsbepalingen vielen. Niet volgens de EU, die de joodse nederzettingen als illegaal beschouwt en dus niet tot de staat Israël behoren. De kwestie zou in 2010 door het Europees Hof van Justitie in Luxemburg definitief in het nadeel van Israël beslist worden. Al met al is het Associatieverdrag pas in 2000 formeel in werking getreden en verving de in 1975 afgesloten economische samenwerkingsovereenkomst.

Artikel 2 van het Associatieverdrag luidt: ‘relaties tussen de Partijen, als ook de bepalingen van het Verdrag zelf, zullen gebaseerd zijn op respect voor mensenrechten en democratische beginselen, die de leidraad vormen voor hun interne en internationale politiek en een essentieel element van dit Verdrag vormen.’ Opmerkelijk is hier het gebruik van het woord ‘essentieel’. In Artikel 79 (2) wordt vervolgens gesteld: ‘indien een van de twee Partijen van mening is dat de andere Partij nagelaten heeft een verplichting na te komen, dan kan deze gepaste maatregelen nemen’, waaronder het geheel of gedeeltelijk opschorten van het Associatieverdrag, een direct uitvloeisel van de formulering ‘essentieel element’.

Dit alles gaf de EU een middel in handen om de veelvuldig geuite kritiek op de politiek van Israël jegens de Palestijnen kracht bij te zetten. Ook het in 1995 overeengekomen Euro-Mediterraan Partnerschap op basis van de Verklaring van Barcelona, en het *EU-Israël Action Plan* van 2005 boden daartoe mogelijkheden. Het Euro-Mediterraan Partnerschap was een samenwerkingsverband tussen de EU en zestien landen uit het Middellandse Zeegebied en het Midden-Oosten, waaronder Israël. Het EU-Israël Action Plan was een voortvloeisel uit de Europese Nabuurschap Politiek (ENP), die zich baseerde op het Handvest van de VN, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en in het algemeen op naleving van het internationaal recht.

Met de Palestijnen uit de in 1967 bezette gebieden, was de EEG al in 1986 een voor Palestijnse producten gunstig douanetarief overeengekomen. De Palestijnse Kamer van Koophandel op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza kregen het recht om de oorsprong van Palestijnse

producten te certificeren. In de praktijk heeft een en ander niet gewerkt, omdat Israel als bezettende macht in eerste en laatste instantie bepaalde wat er uitgevoerd werd. In 1997, vier jaar na de start van het Osloproces, is tussen de EU en de PLO een Interim Associatie Overeenkomst inzake Handel en Samenwerking afgesloten. Grootschalige financiële steun die in het kader van Oslo door de EU is verstrekt, heeft echter geen zoden aan de dijk gezet: met de Palestijnse economie is het door de onverminderd strikte Israelische controle na 1993 verder bergafwaarts gegaan, in versterkte mate na het uitbreken van de Tweede Intifada in 2000.

Politieke onenigheid tussen de nationalistisch georiënteerde FATAH en de islamistische HAMAS draaide in 2007 uit op een keiharde confrontatie in de Strook van Gaza. Dat was nadat FATAH met steun van de Verenigde Staten daar een mislukte staatsgreep had gepleegd tegen de wettig gekozen en door HAMAS geleide regering PNA. Het gevolg was, dat de Westelijke Jordaanoever (in handen van FATAH) en de Strook van Gaza (in handen van HAMAS) feitelijk van elkaar gescheiden zijn geraakt. In een poging de aanhang voor de regering FATAH op de Westelijke Jordaanoever, ten koste van die van HAMAS in de Strook van Gaza, te vergroten, zijn de lidstaten van de EU nadien financieel grotelijks over de brug gekomen om de begroting van de regering FATAH sluitend te houden. Israel leverde zijn aandeel door de Strook van Gaza, die het twee jaar daarvoor had ontruimd, aan een algehele blokkade te onderwerpen – een collectieve strafmaatregel die eveneens een schending van de Vierde Conventie van Genève vormt, en daarmee een oorlogsmisdaad is. Regeringen van verscheidene lidstaten van de EU steunden de blokkade.

De samenwerking tussen de EU en Israel is niet zo onschuldig

Onder vier ogen willen functionarissen van de EU in Brussel wel toegeven dat zij voorstander zijn van nauwe banden tussen de EU en Israel, omdat dit land een technologisch geavanceerde economie heeft die zij als een voorbeeld voor de Unie zien. Zij koesteren het idee dat de EU goede banden met Israel nodig heeft om de eigen technologiesector tot bloei te kunnen brengen.

Israel besteedt immers zo'n vijf procent van het Bruto Nationaal Product (BNP) aan wetenschappelijk onderzoek. Ter vergelijking: de 27 Lidstaten van de EU besteden daaraan samen twee procent van het BNP, net als de

Verenigde Staten. Dat is duidelijk minder dan het in 2010 in de zogeheten Lissabonstrategie overeengekomen streven van drie procent.

Ook al hebben de lidstaten van de EU de doelstellingen van Lissabon niet gehaald, wetenschappelijk onderzoek blijft een topprioriteit voor de Europese Commissie. Het is een van de terreinen waar het meeste geld naar toe gaat. Het departement van de Europese Commissie dat over wetenschappelijk onderzoek gaat, kijkt daarom met afgunst naar Israël waar de technologische sector garant staat voor zo'n veertig procent van de export, en naar hoe Israëlische bedrijven pioniers zijn op het gebied van bijvoorbeeld *instant messaging* over internet.

Maar Israël ontwikkelt niet alleen onschuldige internettoepassingen. Het land is een van de koplopers in de wereldwijde wapenindustrie. Volgens gegevens van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) behoren drie Israëlische firma's tot de honderd grootste wapenbedrijven in de wereld. Daarbij gaat het om Elbit, Israel Aerospace Industries (IAI) en Rafael. Alledrie hebben van de EU geld voor wetenschappelijk onderzoek gekregen. Het besluit van de EU om deze bedrijven te subsidiëren, staat in schril contrast met het beleid van Noorwegen, een land dat buiten de EU is gebleven. In 2009 besloot Oslo dat een openbaar pensioenfonds zijn investeringen uit Elbit terug moest trekken, omdat het bedrijf surveillance-apparatuur had geleverd voor de Muur die door Israël op de Westelijke Jordaanoever wordt gebouwd. Vijf jaar eerder was de Muur door het Internationaal Gerechtshof in Den Haag illegaal verklaard, als een schending van de Vierde Conventie van Genève.

Elbit neemt deel aan verschillende projecten die gefinancierd worden door het onderzoeksprogramma van de EU. Dit programma loopt van 2007 tot 2013 en heeft een budget van in totaal 53 miljard Euro. In een van deze projecten – een onderzoek naar verbetering van de veiligheid op het spoor, genaamd *Protectrail* en gefinancierd met 22 miljoen euro – werkt Elbit samen met het Nederlandse onderzoeksinstituut TNO.

Dit is een van de projecten die de EU financiert waarin Israël met Nederlandse academici en bedrijven samenwerkt. Een ander voorbeeld is *Maaximus*, een project van 70 miljoen euro waarin onderzoek gedaan wordt naar de mogelijkheid van lichtere en sneller te bouwen vliegtuigen. In dit project werken verschillende Nederlandse instellingen, waaronder de Universiteit van Eindhoven en het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) in Amsterdam, samen met Israel Aerospace Industries. Naast Elbit was IAI een van de grootste leveranciers van de

Gaza-Stad, wederopbouw na de verwoestende Israëlische aanval van eind december 2008, begin januari 2009.

onbemande vliegtuigjes, de zogeheten *drones* ofwel *Unmanned Aerial Vehicles* (UAVs), waarmee de Israelische strijdkrachten gedurende hun offensief van eind 2008, begin 2009 in de Strook van Gaza burgers doodden en verminkten.

In september 2011 besloot het Europees Parlement dat de EU moest ‘vermijden’ om landen die mensenrechten, resoluties van de VN of het internationaal recht schenden, te betrekken in wetenschappelijke onderzoeksprojecten met mogelijk militaire toepassingen. De stemming hierover vond plaats in dezelfde periode dat het parlement het officiële beleid voor de toekomst van het onderzoeksbeleid van de EU vaststelde.

Dit betekent evenwel niet dat Israelische wapenproducten nu automatisch uitgesloten worden van onderzoeksprojecten van de EU. Functionarissen in Brussel verklaren bij herhaling dat alle projecten die zij goedkeuren, civiel van aard zijn en geen enkele militaire dimensie hebben. Hier is echter sprake van pure misleiding, bedoeld om te voorkomen dat Europese burgers zich keren tegen het aanwenden van belastinggelden ten behoeve van de Israelische wapenindustrie. Het is onmogelijk om te voorkomen dat uitvindingen die het resultaat zijn van onderzoek met subsidies van de EU, niet ook toegepast worden bij het ontwikkelen van nieuwe wapens. Niettemin zijn daartoe regels opgesteld. In het verleden is de EU echter meerdere malen bereid gebleken de eigen regels te schenden om zo Israël tegemoet te kunnen komen.

Tekst: David Cronin

Ziende blind?

Voor wie het wil zien, is het duidelijk hoe de kaarten geschud zijn. De staat Israël werkt gestaag door aan het afwerken van de agenda zoals deze door de grondleggers van de Zionistische Beweging is opgesteld: de omvorming van Palestina in een Joodse staat. Dat is in fasen gebeurd. Het begon met het vestigingskolonialisme onder de vleugels van Groot-Brittannië tot aan de stichting van de staat Israël in 1948 op 78 procent van het grondgebied van het voormalige Britse mandaatgebied Palestina, waarbij 83 procent van de autochtone Palestijnse bevolking werd verdreven. Daarna volgde de stelselmatige kolonisatie van de resterende 22 procent nadat dit in 1967 was veroverd. De inspanningen van Israël zijn daarbij op dit moment vooral gericht op de zogeheten C-gebieden – dat wil zeggen: zestig procent van het grondgebied van de Westelijke Jordaanoever waar verhoudingsgewijs weinig

Palestijnen wonen, waar op basis van de Akkoorden van Oslo zowel het militair als civiel bestuur in Israelische handen is gebleven en waar na 1967 joodse kolonisten gevestigd zijn. De bouw van de ruim 700 kilometer lange Muur, die grotendeels over het grondgebied van de Westelijke Jordaanoever slingert, is daarvan onderdeel. Tegelijk wordt Palestijnen het leven daar onmogelijk gemaakt. Israel verwoest woonhuizen, verstrekt de Palestijnen geen bouwvergunningen, legt beslag op natuurlijke hulpbronnen. Dan is er een pasjessysteem geïntroduceerd, waarbij Palestijnen verplaatsing binnen of toegang tot het gebied wordt ontzegd.

Als gevolg van dit alles is het aantal Palestijnen dat in de C-gebieden woont de achterliggende jaren sterk teruggelopen, terwijl dat van de joodse kolonisten tezelfdertijd spectaculair gestegen is, tot rond 550.000, sommige bronnen spreken zelfs over 650.000. Dat komt neer op zo'n tien procent van het joodse bevolkingsdeel van Israel. Het mag duidelijk zijn dat Israel met het afwerken van zijn agenda zal doorgaan zolang de internationale gemeenschap, waaronder de EU, niet effectief daartegen optreedt.

Voor de Palestijnen heeft de voortgaande kolonisatie tot een grote mate van verwoesting van hun samenleving geleid: natuurlijke hulpbronnen, productiemiddelen waaronder grond, leefruimte zijn hen wederrechtelijk afgenomen. Dit heeft hun economische, sociale en politieke ontplooiingsmogelijkheden ernstig ondermijnd.

De verslechterende positie van de Palestijnen in Israel, maar vooral die in de in 1967 bezette gebieden, alsmede de Israelische bezettingspraktijken zijn door Palestijnse, joods-Israelische, Arabische, westerse en niet-westerse wetenschappers, journalisten, mensenrechtenorganisaties en ontwikkelingsorganisaties uitvoerig gedocumenteerd. Daarnaast zijn er de talrijke rapporten van diverse instellingen van de VN, waaronder het Bureau voor de Coördinatie van Humanitaire Zaken (OCHA), en van de EU zelf. Internet heeft aan het voorhanden zijn van informatie inmiddels een nieuwe dimensie gegeven. Kortom, onwetendheid kan hier niet als excuus opgevoerd worden.

Machtsmiddelen

Op zich beschikt de EU over machtsmiddelen om haar kritiek op de politiek van Israel kracht bij te zetten. Bepaalde artikelen in de diverse economische verdragen bieden daartoe de juridische basis. Want met in 2011 een totaal handelsvolume ter waarde van 29,4 miljard euro – Israelische export 12,6 miljard euro, Israelische import 16,8 miljard euro – is de EU met een aandeel

van rond 33 procent de belangrijkste handelspartner van Israël, gevolgd door de Verenigde Staten. Het slechten van handelsbarrières in de achterliggende decennia verklaart dit in belangrijke mate. Omgekeerd stond Israël in 2011 op plaats nummer 24 op de ranglijst van de handelspartners van de EU. Ter vergelijking: in datzelfde jaar had het totale handelsvolume tussen de EU en de Palestijnse gebieden een waarde van slechts 99 miljoen euro, waarvan 87 miljoen euro aan export uit de EU. Daarmee waren de Palestijnse gebieden de kleinste handelspartner van de EU in de Euro-Mediterrane regio. Eerder is al opgemerkt, dat de EU tegelijk de grootste geldschietster van de PNA is.

Het stellen van voorwaarden, met als sanctie bevrozing van handelsovereenkomsten, dan wel het opschorten van onderhandelingen over een verdere verdieping van de economische en niet-economische samenwerking, is een van de middelen waarover de EU beschikt om druk op Israël uit te oefenen. Toch is dit middel niet, dan wel op een weinig overtuigende wijze ingezet – zo weet men ook in Tel Aviv.

Het EU-Israël Associatieverdrag

Het wel en wee van het EU-Israël Associatieverdrag vormt van dit laatste een goede illustratie. Zo sprak het Europees Parlement zich in 2002, tijdens de Tweede Intifada, als antwoord op de verwoestende inval van Israël in de door de PNA bestuurde gebieden, in een motie in meerderheid uit vóór opschorting van het Verdrag. De Europese Commissie, het Dagelijks Bestuur van de EU, liet deze niet-bindende motie voor wat zij was. Een en ander heeft voor de relatie van Israël met de EU geen tastbare consequenties gehad.

De kwestie kwam terug nadat binnen de EU-Israël Associatieraad in 2008 besloten was om, ondanks aanhoudende kritiek op de politiek van Israël jegens de Palestijnen, de onderhandelingen over de opwaardering van het Associatieverdrag te gaan voeren. Het bloedige en verwoestende offensief van de Israelische strijdkrachten in de Strook van Gaza – eind december 2008, begin 2009 – dat ook in Europa veel kritiek losmaakte, leek echter een spaak in het wiel te steken. In het Europees parlement werd een motie aangenomen waarin werd opgeroepen om de onderhandelingen op te schorten. Dat is ook gebeurd. Dat heeft niet verhinderd dat er nadien wel gewoon verder is onderhandeld en overeenkomsten zijn getekend op onder meer het gebied van landbouw, luchtvaart en politionele samenwerking. In een later stadium is met betrekking tot het Associatieverdrag niet langer gesproken over ‘opwaarderen’, maar over ‘actualiseren’. De naam van het

verdrag waarin uiteindelijk in juli 2012 nieuwe dimensies aan de onderlinge economische en niet-economische samenwerking zijn toegevoegd, luidde *'The Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products'* (ACAA). Kortom, technisch gesproken geen opwaardering van het Associatieverdrag. In de praktijk zal Israël via een achterdeur kunnen binnenhalen waar het op uit is. Op 23 oktober is het Europees Parlement met 379 stemmen vóór, 230 tegen en 41 onthoudingen (104 leden namen niet aan de stemming deel) akkoord gegaan met de ACAA.

De bovengenoemde kwesties rond het Associatieverdrag staan niet op zichzelf. Steeds vertoont zich daarbij hetzelfde patroon. De Hoge Vertegenwoordiger voor de Coördinatie van de Buitenlandse Betrekkingen en de Veiligheidspolitiek of andere hoge EU-functionarissen doen kritische uitspraken over aspecten van de Israelische politiek jegens de Palestijnen, over bijvoorbeeld de voortgaande uitbreiding van de joodse nederzettingen, over de 'verjoodsing' van Jeruzalem, over de verwoesting van Palestijnse infrastructuur. Of het Europees Parlement neemt een veroordelende motie aan: men wil voorwaarden stellen aan de relatie met Israël, met als uiterste consequentie het inzetten van machtsmiddelen op het niveau van de afgesloten verdragen. Uiteindelijk gaan echter de Europese Raad, de staatshoofden en regeringsleiders en de Raad van Ministers van de 27-lidstaten, dan wel de Europese Commissie voort op de ingeslagen weg.

Met andere woorden, kritische verklaringen jegens, en oproepen aan Israël te over, zonder dat Israël zich gedwongen ziet daaraan gevolg te geven. Deze 'verklaringen-afleggende-diplomatie' gaat hand in hand met het blijven zoeken van de dialoog. In Tel Aviv zal men redeneren: praten kan altijd, ondertussen gaan wij gewoon door met het creëren van feiten op de grond, uiteindelijk zullen vooral die tellen. Met afkeurende verklaringen waaraan geen consequenties worden verbonden, kan Israël best leven.

Het waarom

Er is een tweetal redenen te noemen voor een dergelijke gang van zaken. In de eerste plaats heeft Israël zich ontwikkeld tot een belangrijke economische en strategische bondgenoot van Europa, en in het algemeen van het Westen. Op talrijke niveaus zijn er formele en informele banden – niet alleen economische en wetenschappelijke zoals het Associatieverdrag van de EU, maar bijvoorbeeld ook op het terrein van inlichtingendiensten en strijdkrachten: Interpol en de NAVO. Amerikaanse overheersing van het economisch en strategisch belangrijke Midden-Oosten rust sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw op drie pijlers: Saoedi-Arabië in verband

met olie; Egypte, tot voor kort de grootste Arabische staat en Israël met zijn militaire slagkracht. De Europese staten maken in een ondergeschikte positie deel uit van de economische en militaire machtsconstellatie die door de Verenigde Staten wordt geleid. In de achterliggende decennia is het herhaaldelijk voorgekomen dat krachten die zich tegen Amerikaans-Israëlische hegemonie in het Midden-Oosten verzetten, door Israël militair zijn aangepakt: het Egypte van Gamal Abdul Nasser, Syrië onder Hafiz al-Assad – en wie weet binnenkort de Islamitische Republiek Iran? Maar ook verzetsbewegingen als de PLO, HAMAS en Hizbullah. Met openlijke of stilzwijgende instemming, dan wel met concrete steun van Europese staten.

In de tweede plaats is er binnen de publieke opinie in Europa steun voor Israël, hoewel deze in de achterliggende decennia aanzienlijk is afgenomen als gevolg van de politiek van Israël jegens de Palestijnen. Pro-Israëlobbygroepen van vooral zionistische joden en christelijke fundamentalisten proberen deze ontwikkeling te keren door propaganda voor Israël te maken. Daarnaast deïnen joodszionistische organisaties er niet voor terug om potentieel invloedrijke opposanten door middel van emotionele chantage onder druk te zetten, dan wel hen in diskrediet te brengen: 'wie fundamentele kritiek op Israël heeft, is tegen joden en is dus een antisemiet'. Naar anderen gaat daarvan een intimiderende werking uit. Voor zolang daarvan nog sprake zal zijn, want Israël en zijn pleitbezorgers hebben met een groeiend geloofwaardigheidsprobleem te kampen.

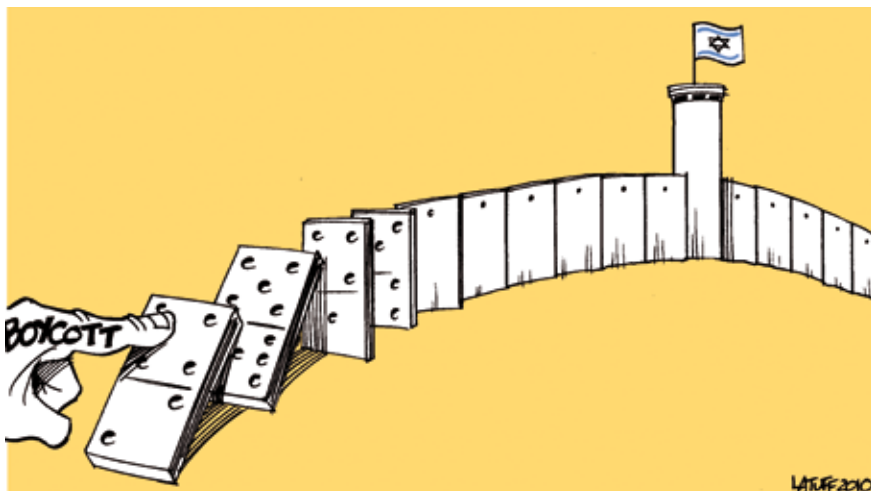
De EU is medeplichtig

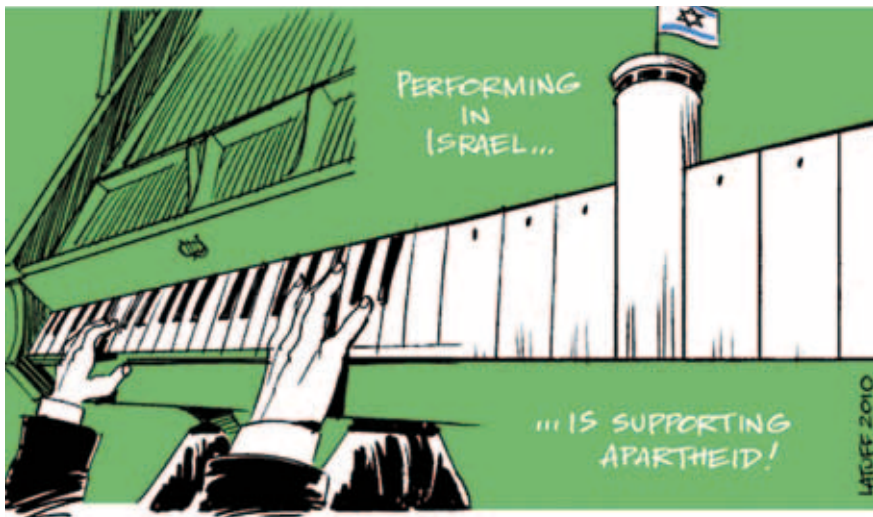
In 2010 is het Russell Tribunaal over Palestina met zijn werkzaamheden van start gegaan. Tijdens zijn eerste grote sessie in Barcelona in maart van dat jaar bogen prominente deskundigen zich over de vraag of, en zo ja in hoeverre de EU en haar individuele lidstaten 'medeplichtigheid en nalatigheid' verweten kon worden vanwege niet-optreden tegen bewezen schendingen van het volkenrecht door Israël bij zijn onderdrukking van de Palestijnen. Denk hierbij aan: het blokkeren van zelfbeschikkingsrecht, de bezetting sinds 1967, de beperking van bewegingsvrijheid, het verhinderen van terugkeer van vluchtelingen, het verbod op gebruik natuurlijke hulpbronnen. Daarnaast is er gesproken over 'criminele daden' die vallen onder de Conventie inzake de Onderdrukking en Bestrafing van de Misdaad van Apartheid: de annexatie Oost-Jeruzalem, de bouw van de Muur, de bouw van joodse nederzettingen, de blokkade van de Strook van Gaza, lelsel aan personen, schade aan eigendommen. Het gaat hier, zoals eerder gezegd, eveneens om schendingen van de Vierde Conventie van Genève.

Hoewel de EU en haar lidstaten met betrekking tot deze feiten niet de directe daders zijn, 'schenden zij niettemin het volkenrecht en de internationale rechtsorde van de EU zoals die in het Verdrag van de EU zijn neergelegd, hetzij door na te laten die maatregelen te nemen die het gedrag van Israel vereist, hetzij door rechtstreeks of zijdelings tot dit gedrag bij te dragen', stelt de jury in haar eindrapport. 'De EU en haar lidstaten hebben een verplichting te reageren om zo schendingen van dwingende volkenrechtelijke normen te voorkomen en hun gevolgen tegen te gaan. [...] Door na te laten passende maatregelen te nemen, schenden de EU en haar lidstaten een elementaire verplichting van gepaste zorgvuldigheid met betrekking tot respect voor de meest fundamentele volkenrechtelijke regels,' zo voegt men eraan toe. 'Ter wille van dat doel moeten de EU en haar lidstaten alle beschikbare wettige kanalen benutten om ervoor te zorgen dat Israel het volkenrecht respecteert. Dit vraagt een reactie die verder gaat dan het louter doen uitgaan van verklaringen waarin schendingen van het volkenrecht door Israel worden veroordeeld.'

Inzake medeplichtigheid stelt de jury dat de EU en haar lidstaten niet onbekend geweest kunnen zijn met het feit dat sommige vormen van bijstand aan Israel bijdroegen, of onvermijdelijk moesten bijdragen tot bepaalde door Israel bedreven onrechtmatige daden. Het leveren van militair materieel aan een staat die al ruim veertig jaar gebied illegaal bezet houdt en het achterhouden van rapporten en verslagen van EU-functionarissen aan organen van de EU waarin schendingen nauwgezet in kaart zijn gebracht, om vervolgens door de betreffende organen volledig te worden

genegeerd bijvoorbeeld. Zelfs wanneer daden van de EU en haar lidstaten niet rechtstreeks bijdragen aan Israels schendingen van het volkenrecht, 'dan nog verschaffen zij een vorm van bescherming aan de politiek van Israel en moedigen zij Israel aan het volkenrecht te schenden, doordat zij de EU en haar lidstaten in de rol van instemmende toeschouwers plaatsen. [...] Het stilzwijgen van de EU en haar lidstaten lijkt een stilzwijgende goedkeuring, dan wel een teken van acceptatie van schendingen van het volkenrecht door Israel te zijn', aldus de jury.

Een kentering in de opstelling van de EU?

Het lijkt alsof er recentelijk een lichte kentering in de opstelling van de EU naar Israel is gekomen – te weten een hardere opstelling. Dat is een direct gevolg van de voortgaande kolonisatie van de Palestijnse gebieden. In recente rapporten, waarin opvallend vaak naleving van internationale rechtsregels en respect voor democratische rechten wordt benadrukt, wordt de alarmbel geluid over de afnemende perspectieven voor de zogenaamde tweestatenoplossing, die nog altijd het uitgangspunt vormt van de diplomatie van de EU en haar lidstaten. Richtte de kritiek zich tot voor kort vooral op snelle uitbreiding van de joodse nederzettingen rond Oost-Jeruzalem en de verjooding van Jeruzalem – in de opvatting van de EU moet Jeruzalem de hoofdstad van twee staten te worden –, inmiddels zijn daar Israels opgevoerde activiteiten in de C-gebieden bijgekomen. Investerings met geld van de EU in bescheiden infrastructurele projecten

ten behoeve van de daar steeds verder gemarginaliseerde Palestijnen, worden door Israelische soldaten stelselmatig vernield. De boodschap die Tel Aviv daarmee afgeeft is duidelijk: Israël werkt feitelijk toe naar de annexatie van de C-gebieden, waaronder de Jordaanvallei. Ook het toenemend geweld van joodse kolonisten tegen Palestijnen heeft inmiddels de aandacht van de EU gekregen.

Opvallend is dat de EU zich in toenemende mate uitspreekt over de verdere inperking van de rechten van de Palestijnen in Israël en in het algemeen en over afkalvende democratische vrijheden die door toedoen van wetgeving die de Knesset, het Israelische Parlement, al is gepasseerd of daar nog in voorbereiding is: het verbod op de Nakbahherdenking, de loyaliteitsverklaring, de financiering van NGO's vanuit het buitenland.

Of hier sprake is van het begin van een werkelijke ommekeer, staat nog maar helemaal te bezien. Realistisch gesproken zijn de kansen daarop gering gezien de enorme verwevenheid van de EU met Israël.

Civil society neemt het voortouw

Enkele jaren geleden, tegen de achtergrond van de crisis van Oslo en het falen van de PNA, zijn Palestijnen in Palestina en daarbuiten al tot de conclusie gekomen dat het aan de Palestijnen zelf is om opnieuw – in de jaren zestig namen Palestijnse verzetsorganisaties en de PLO die rol op zich – het lot in eigen handen te nemen en op basis van een nieuwe agenda de Palestijnse nationale beweging opnieuw leven in te blazen. Daarbij gaven zij aan samen te willen werken met antizionistische joodse Israeli's en andere antizionistische joden, evenals met politieke geestverwanten elders in de wereld.

In 2005 – een jaar na het Advies van het Internationaal Gerechtshof in Den Haag inzake de bouw van de joodse nederzettingen en de Muur – deed een platform van zo'n 170 Palestijnse NGO's een oproep tot Boycot, Desinvesteren en Sancties (BDS) tegen Israël, totdat dit land zich aan het internationaal recht en aan de universele mensenrechtenprincipes conformeert. In de praktijk behelst dit: gelijkberechtiging voor de Palestijnen in Israël, een eind aan de bezetting van de in 1967 veroverde Palestijnse gebieden en de implementatie van het, in het internationaal recht verankerde recht op terugkeer en compensatie van de Palestijnse vluchtelingen. Doorvoering van dit programma betekent het einde van joods-Israëlische hegemonie in Palestina, maar opent de weg naar het samenleven van joodse Israeli's en Palestijnen op basis van gelijkheid en gelijkwaardigheid.

Het ligt niet in de rede om te veronderstellen dat het zionistische bestel in Israël zonder slag of stoot ontmanteld kan worden. Vandaar de campagne BDS die dit – naar analogie van de strijd tegen het Apartheidsregime in Zuid-Afrika – in combinatie met binnenlands volksverzet denkt af te kunnen dwingen.

Daarbij is er nog een lange weg te gaan. Niettemin vormt het voor het eerst in jaren voor alle partijen die bij 'het conflict' betrokken zijn een bonafide politiek alternatief voor overheersing, kolonisatie, etnische zuivering, ghettoïsering, apartheid, geweld en militaire agressie tot ver over de grenzen.

Nederlands Palestina Komitee

(opgericht 1969)

Het Nederlands Palestina Komitee (NPK) ziet zich als onderdeel van een mondiale beweging tegen uitbuiting, onderdrukking, discriminatie en racisme.

Vanuit die visie streeft het NPK naar versterking van de solidariteit met de Palestijnen.

Het NPK steunt de strijd van de Palestijnen voor de verwezenlijking van hun onvervreembare rechten, zoals verankerd in het internationaal recht, waaronder het recht op zelfbeschikking, het recht op terugkeer en het recht op compensatie.

De eerste stap om te komen tot een rechtvaardige vrede is beëindiging van de Israelische bezetting van de Westelijke Jordaanoever inclusief Oost-Jeruzalem en de Strook van Gaza, en de ontmanteling van de daar aanwezige joodse nederzettingen.

In de visie van het NPK zal duurzame vrede alleen dan mogelijk zijn, wanneer alle huidige bewoners van Israël, de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza, alsmede de Palestijnse vluchtelingen over gelijke rechten beschikken binnen deze gebieden.

Het zionistische project in Palestina impliceert systematische kolonisatie, verdrijving van de autochtone Palestijnse bevolking en de verwoesting van de Palestijnse samenleving en dient om die reden bestreden te worden.

Het NPK veroordeelt elke poging om buiten de Palestijnen om over hun toekomst te beslissen. Tevens geldt als uitgangspunt van het NPK dat alle Palestijnen – binnen en buiten Palestina – een stem dienen te hebben in de besluitvorming omtrent zaken die hun toekomst raken.

Het NPK wil zijn doelstelling realiseren door middel van het verspreiden van informatie, het beïnvloeden van de publiek opinie en de politiek, evenals door materiële steun aan de Palestijnen.

palestina-komitee.nl

Brochures Europa in de Praktijk

- ♦ Europa en de financiële markten - SOMO
 - ♦ Europa en de energievoorziening - World Information Service on Energy
 - ♦ Europa en de klimaatbeheersing - Grenzeloos
 - ♦ Europa en de crisis - IIRE Amsterdam
 - ♦ Europa en de wapenhandel - Campagne tegen Wapenhandel
 - ♦ Europa en het hoger onderwijs - Kritische Studenten Utrecht
 - ♦ Europa en sociaal beleid - Euromarsen
 - ♦ Europa en de ontwikkelingslanden - Global Europe, Voor Wie?
 - ♦ Europa en het Midden Oosten - Nederlands Palestina Komitee
 - ♦ Europa en de democratie - Comité Ander Europa
- ♦ brochures die reeds zijn verschenen.

Deze brochure worden betaald uit het Europafonds van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit fonds gaf de afgelopen jaren jaarlijks 2,5 miljoen euro aan maatschappelijke organisaties om burgers te informeren over Europa. Over het algemeen zijn dat organisaties die positief staan tegenover de huidige Europese Unie. Slechts 2 procent van de uitgaven van het fonds kwamen terecht bij kritische organisaties. Dat Ander Europa een project uit dit fonds gefinancierd kreeg is dus uitzonderlijk. Dat is mede te danken aan het feit dat Ander Europa de afgelopen jaren de eenzijdige besteding van het fonds aan de kaak stelde en daarbij - zowel in de media als in de Tweede Kamer - de nodige bijval kreeg. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft vanzelfsprekend geen enkele invloed gehad op de inhoud van deze brochure en dragen daar ook geen enkele verantwoordelijkheid voor. In mei 2011 is het Europafonds opgeheven.

Alle brochures kunt u tegen vergoeding van de verzendkosten bestellen bij het Comité Ander Europa via info@andereuropa.org. Vermeldt duidelijk de naam van de brochure, het gewenste aantal en het afleveradres.

Brochures van Ander Europa

Het Europees economisch bestuur, de Europese unie tegen de werkende klasse.

Een actuele brochure over het overdragen van bevoegdheden van het nationaal naar het Europees niveau, en de manier waarop de leiders van Europa de crisis aangrijpen om langgekoesterde neoliberale dromen te realiseren.

Wat Europa werkelijk doet – een kritisch boekje over de EU

Kritische beschouwingen over de Europese politiek op het vlak van de landbouw, energie en klimaat, sociale zekerheid, de militaire politiek en de internationale handel.

Hun europa en het onze.

Hoe dit Europa de rijken helpt rijker te worden en de armen armer (en wat daar tegen te doen is). Verscheen in 2008. Auteurs: Willem Bos, Piet van der Lende en Jan Müter.

Plan B, voor een democratische doorstart van Europa

In deze brochure laat Ander Europa zien hoe het wél democratisch zou kunnen

Naar een nieuwe wettelijke basis voor de Europese Unie

Zowel in Frankrijk als in Nederland speelde Attac een rol in de campagne tegen de Europese Grondwet. In deze tekst van 2007 geven de Europese Attac organisaties hun alternatief.

Een ander Europa is mogelijk

Deze brochure, van de hand van Willem Bos, en met ondertitel Ideeën voor een Nieuw Europa verscheen in 2006. Deze ideeën hebben niets van hun actualiteit verloren.

De Europese grondwet is een obstakel voor een democratisch en sociaal Europa

Met deze brochure, in 2005 geschreven door Herman Michiel, werd in Vlaanderen campagne gevoerd tegen de Europese grondwet. Aangezien de verworpen grondwet toch in de vorm van het Verdrag van Lissabon', werd doorgezet blijven de kritieken onverminderd van kracht.

NEE tegen deze grondwet

Brochure van het toenmalige Comité Grondwet Nee waarmee in Nederland in 2005 kampanje gevoerd werd tegen de Europese grondwet.

Alle brochures zijn te downloaden van onze website andereuropa.org.

Voor papieren exemplaren (voor zover voorradig) kunt u contact opnemen via de website www.andereuropa.org

Comité Ander Europa

Het Comité Ander Europa komt voort uit de campagne tegen de Europese grondwet bij het referendum in 2005. Het Comité wil een visie op een ander Europa ontwikkelen en werken aan het tot stand komen daarvan. Daartoe organiseren we allerlei activiteiten en geven we publicaties uit. Ook levert Ander Europa regelmatig bijdragen aan discussies in diverse media over de toekomst van Europa. In de loop van 2011 heeft de al langer bestaande samenwerking er toe geleid dat Ander Europa nu ook in Vlaanderen actief is.

www.andereuropa.org

Op onze website vind u een schat aan kritische informatie over Europa en de Europese politiek: nieuws, achtergronden en analyses.

Steun ons

Behalve deze door het Europafonds betaalde serie brochures, draait Ander Europa geheel op vrijwilligers en vrijwillige bijdragen. Wij krijgen (en willen) geen steun van Europese Instellingen of andere overheden. Daarom doen wij een beroep op u. Als u ons werk belangrijk vindt, kunt u ons steunen door een donatie over te maken op rekening 3002840 van Stichting Ander Europa Amsterdam. Alvast dank daarvoor.

Europa heeft steeds een bepalende rol gespeeld in wat doorgaans wordt aangeduid met 'het conflict tussen Israel en de Palestijnen'. Nauwkeuriger omschreven gaat het hier om een ruim honderdjarig streven van zionistische joden om Palestina om te vormen in een Joodse staat. Dit streven van zionistische joden, later de staat Israel, is op verzet gestuit van de autochtone bevolking, de Palestijnen. Zij staan bloot aan Israelische overheersing en expansie, als gevolg waarvan hun samenleving op alle niveaus onttakeld dreigt te worden.

Ingrijpen van de internationale gemeenschap om een eind te maken aan Israelische overheersing en expansie en het recht op zelfbeschikking van het Palestijnse volk te implementeren, blijft uit. Europa zou daarin het voortouw moeten nemen. De machtsmiddelen zijn daartoe voorhanden. In plaats daarvan beperkt de EU zich tot een 'verklaringen-afliggende-diplomatie', oproepen tot een dialoog tussen Israel en de Palestijnen en het manipulatief inzetten van financiële en economische steun aan Palestijnen. Daarmee is Europa medeplichtig aan de Israelische overheersing van Palestijnen, de verwoesting van de Palestijnse samenleving en aanhoudende schending door Israel van het volkenrecht.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

nederlands palestina comité

Europa in de praktijk